

there is no oxigen in the air
 man and women they lost their hair
 ashen faces, legs that stand
 ghosts and goblins walk in this land
 when the day becomes yesterday
 and tomorrow becomes eternity
 when the soul, when the soul
 goes baby on
 when life is taken
 and they are no baby's fall
 where there is noone and there is everyone
 tomorrow will be the 22 nd century
 tomorrow will be ...
 tomorrow will be ...
 it will be, it will be, it will be
 the 21 st century was here and gone
 and the 20 th century was the down
 the begining of the end was the 21 st,
 was the 20 th, was ...
 1990 was the year when the play stuck people
 1988 was the year when the man stuck up of freedom
 people said, people said
 there was no cause
 there was no reason
 and there was no call
 1972 was right on the way from that dove
 bleasted all through the day
 right way, left way, middle of the road ...
 reflash, red stoking
 liberation of woman
 liberation of man
 tomorrow will be the 22 nd century
 tomorrow will be ...
 tomorrow will be ...
 tomorrow will be ...
 it will be, it will be, it will be ...
 revolution of animals
 to animals — man and beasts
 flying and non flying things
 revolution of music for she loves a life
 sex's changing, changing, changing
 man as women, women is bad
 even your brain is not your brain
 your hat is a plastic thing
 then can be cot
 there are no more decesses
 then can be cot
 man become the thing you will shock
 man fully become as god
 that was the day
 that man and women shortly become fault
 man become as good
 and man become as evil
 man become as god and man become as devil
 tomorrow will be the 22 nd century
 .....
 young women with their funny cause
 big doubts, big doubts, big doubts
 living in marble lodge
 young man, young man died in the spring
 boys of shepered falling in love
 wedding, wedding, wedding, wedding
 you know I am wedding in the thing
 don't want no preacherman
 who's change
 give mi your hand
 than take my hand
 this is better than a preacherman
 the true, the true is now anfault
 seven years, seven years
 so I am tall
 don't sway me over
 don't try to swing me over
 to your day
 because, because your day
 your day will go away
 tomorrow will be the 22 nd century
 tomorrow will be the 22 nd century
 tomorrow will be the 22 nd century
 it will be, it will be, it will be ...

STEVILKA 23 - 24 LETNIK XXIII CENE 2 DIN

TRB
UNA

Tribuna je že v svojem konceptu zapisala, da je politično angažiran študentski list, ki bo spremljal, razvijal in spodbujal progresivne težnje v boju za samoupravljanje na univerzi. V tem smislu mora biti Tribuna nosilec za to pomembnih informacij in predvsem medij izražanja progresivnih teženj v univerzitetnem prostoru. Če želi aktivno soustvarjati javno mnenje na univerzi, pa Tribuna ne more in ne sme ostajati zaprta v probleme študentov in njihove organizacije.

Univerza predstavlja v vsej svoji kompleksnosti skupek družbenih odnosov, hotenj in interesov, v okviru katerih se študentje v vzgojno izobraževalnem procesu oblikujejo v samostojne in kritične osebnosti. Učinkovitost tega procesa je odvisna tudi od neprestanega in temeljitega pretoka informacij.

Če želi kreativno in kritično vrednotiti procese na univerzi in v družbi, pa Tribuna nikakor ne sme pristajati na zaprtost in omejenost v parcialne interese določenih struktur in skupin na univerzi. Študentje so samo del univerzitetne javnosti, zato pomeni vsebinsko omejevanje samo na študente zapiranje v določene okvire. Če pa želi biti politično angažiran list univerzitetnega življenja, Tribuna ne sme biti zaprta, tj. enostranska.

Ni slučajno, da je Tribuna v svoj koncept oziroma v svoje temeljne akte zapisala svojo programsko usmeritev v prihodnosti. Dogajanja na univerzi mora nenehno spremljati, kritizirati, vzpodbujati kritičen časopis, ki pa se mora zaradi večdimenzionalnosti dogajanja na univerzi opirati predvsem na napredne in osveščene sile.

Interesi za študentsko (univerzitetno) javno mnenje sodegovorno Tribuno so bili izraženi večinoma v pobudah posameznikov v izdajateljskem svetu ali posameznikov, ki so neposredno z zapisi vplivali na koncept Tribune. V prihodnosti bo potrebno pomisliti tudi na druge (neposrednejše) vplive. S tem bo Tribuna bolj avtentično spremljala in vzpodbujala dogajanja na univerzi. To povežemo z uveljavljanjem združenega dela na univerzi, kar pa razumemo kot uveljavljanje neposrednejših in tvornejših oblik delovanja univerze, posebej še njenega pedagoškega in znanstvenega dela.

Zavedamo se, da so to programske osnove in da jih je dolžno realizirati predvsem uredništvo. Tvorno delovanje uredništva Tribune pa je neposredno pogojeno z možnostmi posameznika, da vpliva na odnose na univerzi (in v družbi). Uredništvo ne more uresničevati svojega koncepta, če za to niso ustvarjeni pogoji v smislu demokratičnega univerzitetnega prostora in (ne nazadnje) če ni urejena finančna podpora. Do zdaj se je vse prevečkrat dogajalo, da nekateri bistveni elementi niso bili izpolnjeni.

Kot prvi korak v razvijanju univerzitetnega lista Tribune bi bilo potrebno znatno okrepitej tekoče informiranje o dogajanju na univerzi. S tem bi Tribuna postala dobrodošel informator za vse študente in univerzitetne delavce.

„Dolžnost“ (ob razumevanju vsebine to ne bi bila nobena dolžnost) na univerzi delujočih organizacij oziroma struktur (Skupnost študentov, univerzitetni komite ZKS, univerzitetni sindikat, univerzitetno in fakultetna tajništva – administracije...) bi bila pravočasno obveščati bralce Tribune in s tem tudi celotno univerzitetno javnost o svojem delu in načrtih. To na primer pomeni, da bi za študente Tribuna objavljala vse razpise, objave, izpitne roke, informacije o štipendijah...

Podobno bi veljalo za informacije o delu in sklepih Skupnosti študentov, UK ZKS, sindikata, o delovanju fakultetnih in univerzitetnih samoupravnih organov... Dolžnost uredništva pa bi bila te informacije, poročila, gradiva, objaviti. Za tak pretok informacij z vseh nivojev univerzitetnega življenja bi bilo potrebno uredništvo razširiti s študenti in tudi z neštudenti, ki bi zastopali ostalo univerzitetno javnost.

Ne smemo pa ostati samo pri univerzi. Potrebno je tudi pravilno informirati in svetovati srednješolcem: o študiju, o univerzitetnem življenju o delovanju samoupravnih in drugih organov na univerzi oziroma na fakultetah, o možnostih za stanovanje, štipendijo, prehrano...

V ta namen pripravlja Tribuna tudi **INFORMACIJSKO ŠTEVILKO ZA SREDNJEŠOLCE**. Ta naj bi poleg razpisa Univerze posredovala vse informacije za bodoče študente in jim tudi pomagala pri izbiri študija.

V smislu prej povedanih misli predlagamo konkretno tole:

1. Priprava in tisk informacijske številke za srednješolce. Vse na univerzi delujoče organizacije objavijo informacije ter pregled svoje dejavnosti, tiste, ki bi bile za bodoče študente zanimive. Torej:

Univerza (tajništvo) objavi razpis Univerze z vsemi pogoji ter informacijami, katerih poznavanje je pri vpisu potrebno.

Fakultete objavijo detaljnije informacije o študiju, študijskih programih, potrebnem predznanju...

Skupnost študentov LVZ predstavi svojo organiziranost, možnost delovanja študentov v samoupravnih organih fakultet, predstavi specializirane organizacije, kjer študentje lahko občudijo delujejo...

UK ZKS predstavi svojo dejavnost in opiše način in možnosti vključevanja mladih komunistov v (nove) osnovne organizacije...

Potreben bi bil še razpis za štipendije, študentske domove (tega bi posredovala uprava študentskih domov), informacije o možnostih prehrane, dodatnega izobraževanja, možnostih zasluzka (slednjo posreduje študentski servis), zabave, rekreacije...

Financiranje te številke bi si zainteresirani sporazumno razdelili. Številka bi izšla predvidoma v začetku junija in bi jo poslali po vseh srednjih šolah Slovenije.

Tu predstavljeni program je okviren in bi se ga dalo po potrebi dopolniti!

2. Za jeseni 1974, to je že v naslednjem študijskem letu bi se na Tribuno obvezno naročili vsi študentje in univerzitetni (predvsem pedagoški) delavci.

Študentje bi poravnali naročnino že ob vpisu. To bi izvedla tajništva fakultet, ki vpisujejo študente.

Fakultetni delavci pa bi poravnali naročnino ob prvem mesečnem dohodku jeseni.

3. V vse dokumente, statute Univerze se vključi Tribuna kot univerzitetni list ter se jo kot tako tudi financira.

4. Pravočasno pošiljanje informacij, razpisov in gradiv, tako da bi jih Tribuna lahko objavila. To bi bila dolžnost fakultetnih tajništev (administracij) in vseh organizacij, ki bi želele objavljati svoje informacije oziroma prispevke za študente in fakultetne delavce (objavljanje vseh izpitnih rokov, razpisov, sklepov pomembnejših sej...).

5. Potrebno bi bilo zagotoviti izhajanje Tribune vsakih 14 dni (25 števil letno). Znan mora biti urnik izhajanja, kar pomeni: točno mora biti določen datum končne redakcije posamezne številke in datum njenega izida. Po tem urniku bi se ravnali vsi, ki bi pošiljali informacije za širšo univerzitetno javnost.

6. Financiranje Tribune mora biti redno in za lastno (prej navedene akcije namreč zahtevajo dvig naklade in obsega lista). Financiranje naj bi jo organizacije, ki so zainteresirane za izhajanje Tribune oziroma se strinjajo s konceptualno usmeritvijo v univerzitetni list.

To se tiče tako univerze kot fakultet, Skupnosti študentov, UK ZKS, sindikata.

Teh šest točk, ki smo jih predstavili, pomeni tudi šest prioritarnih nalog. Prepričani smo, da bodo vsi, ki živijo in delujejo na univerzi, pripomogli pri realizaciji načrta in podprli program, ki si ga je Tribuna zastavila. Sprejeto na seji IO SSLVZ 13. 5. 1974

NEKAJ O ORGANIZIRANOSTI SŠ FF

Vsebina nam kaže, da moramo izpremeniti obliko delovanja. Kaj pomeni to? To pomeni preiti na delegatski sistem, s tem pa mora SŠ PZE prevzeti take naloge kot SŠ FF, torej samoupravne. Po začasnem statutnem sklepu Fakultetnega sveta FF, v katerem je upoštevan tudi predlog FO SŠ FF, imajo študenti v PZE štiri predstavnike, ki polnopravno zastopajo interese študentov PZE, odločajo o vseh zadevah v PZE in imajo pravico glasovanja. Ob eventualnem sporu bo deloval na FF poseben arbitražni organ, v katerem bi bila dva predstavnika FO SŠ FF, ki imata pravico veta. S tem, ko so preneseni pedagoški in znanstveni procesi na PZE, se mora spremeniti

tudi delovanje SŠ FF.

Najprej bi želeli opozoriti na sledeče oblike delovanja SŠ. Osnovna oblika dejavnosti na FF je v PZE. Tako se tudi v PZE konstituira SŠ PZE. (PZE je prejšnji oddelek) Najpomembnejši organ v SŠ PZE je skupščina SŠ PZE.

SŠ PZE (ODDELEK)

- 1) SŠ PZE (skupnost študentov pedagoško znanstvene enote) ima svojo skupščino, v kateri imajo pravico sodelovati vsi študentje. To je baza, v katero se vključujejo VSI študenti FF.

- 2) Skupščina voli IO SŠ PZE (Izvršni odbor SŠ PZE)
  - iz vsakega letnika se voli (v IO) najmanj enega predstavnika
  - skupščina voli predsednika IO SŠ PZE in predsednika študijske komisije pri IO SŠ PZE
  - skupščina voli predstavnika absolventov v PZE
  - celoten IO SŠ PZE sestavlja najmanj 5 (pet) članov
  - IO SŠ PZE ustanovi študijsko

komisijo, ostale pa po potrebi

- IO SŠ PZE izvoli štiri (4) študente-predstavnike v svet PZE, kjer zastopajo interese študentov (iz vsakega letnika eden).

SŠ FF

- 1) Skupščina SŠ FF sestoji iz:
  - delegatov iz IO SŠ PZE in sicer iz vsakega letnika po eden (skupaj štiri)
  - predsednikov IO SŠ PZE (16 x 1)
  - predsednikov študijskih komisij pri IO SŠ PZE (16 x 1)
  - predstavnikov absolventov (16 x 1)
  - delegatov študentov v delegaciji FF v zboru združenega dela (5 delegatov)

- 2) Skupščina SŠ FF voli v FO SŠ FF:
  - iz vsakega IO SŠ PZE enega predstavnika (16 x 1), ki ga delegira IO SŠ PZE (ga lahko tudi odpokliče), katerega skupščina samo potrdi
  - izvoli predsednika študijske komisije FO SŠ FF, ki mora biti eden od predsednikov študijske komisije pri IO SŠ PZE
  - v FO SŠ FF se izvoli na skup-

ščini SŠ FF tudi predstavnika absolventov

- FO SŠ PZE je odgovoren skupščini, ki ga lahko odpokliče

KRATICE (V PODUK)!

FF	Filozofska fakulteta
SŠ	Skupnost študentov
TOZD	Temeljna organizacija združenega dela
PZE	Pedagoško znanstvena enota (prejšnji oddelek)
FO	Fakultetni odbor
IO	Izvršni odbor

OSTALE KRATICE:

IO SŠ LVZ	Izvršni odbor skupnosti študentov ljubljanskih visokošolskih zavodov
UK ZKS	Univerzitetni komite zveze komunistov Slovenije
KTK	Komisija za telesno kulturo
NUK	Narodna univerzitetna knjižnica
KAP	Komisija za aktualne

Uvodnik

v pričujočo številko "tribune"

Zvezni forumi, tako ZM kot SS, ki so bili največkrat nesposobni slediti pobudam republik, se tudi tokrat niso izkazali. Logika njihovega delovanja ostaja ista in nespremenljiva. Kljub vsem naporom in morebitnim dobrim nameram se v Beogradu ne zgodi nič, s čimer bi bili lahko zadovoljni. Organi ZMJ in ZSJ do danes še niso našli skupnega jezika. To je potrdil tudi sestanek predstavnikov vseh republiških študentskih organizacij, ki je bil pretekli teden v Beogradu. Prisotni so se na tem sestanku seznanili z najnovejšim osnutkom statuta nove mladinske organizacije. Dokument še vedno vsebuje vrsto pomanjkljivosti, med drugim tudi takih, ki pričajo, da pisci teksta niso upoštevali nekaterih bistvenih in argumentiranih razprav, še manj pa stališča IB predsedstva ZMJ. V osnutku statuta ni opredeljen univerzitetni nivo organiziranja študentov, prav tako ni govora o republiškem in zveznem koordinacijskem organu za študente. Še vedno ne moremo biti zadovoljni z opredelitvijo kolektivnega članstva v novi organizaciji ipd.

Samovoljo piscev tega dokumenta seveda omogočajo tudi nesoglasja med republiški študentski organizacijami. Ta so največkrat plod površnega gledanja na probleme in zato tudi neizdelanih stališč. Videti je, da večina organizacij kljub nesoglasjem zapuščata delo na zveznem nivoju in se posveča svojim specifičnim rešitvam.

Ker razprava o osnutku statuta ZSM, čeprav naj bi se začela že 1. aprila, v Sloveniji še ni stekla, pogledimo, kaj je naredil odbor za pripravo kongresa. Na svoji prvi seji, ki je bila 14. marca, si je 20 članov tega odbora zadalo vrsto konkretnih nalog, od katerih sta bili uresničeni samo dve. Dogovor o datumu slovenskega kongresa mladih je bil enostransko spremenjen s strani ZM.

SS je bila do teh dogajanj, kakor tudi do raznih provokacij v dnevnem časopisju, zelo tolerantna. Morda je šla v svoji dobrohotnosti celo predaleč, toda poudariti je treba, da je to skoraj izključno posledica njene donornosti. Vsaka stvar pa ima svoje meje, in tako je republiška konferenca Zveze skupnosti študentov Slovenije, ki je bila v sredo v Mariboru, sprejela vrsto odločno postavljenih sklepov glede dela na področju organiziranja. Sklepi se nanašajo predvsem na delo odbora za pripravo kongresa, med njimi je tudi tak, ki pravi, da se morata ZM in ZSS dogovarjati in iskati rešitve predvsem v okviru odbora. Tu naj bo res prostor za skupno delo. ZM je do sedaj vse preveč stvari urejala mimo odbora, ki je tako ostal brez smisla svojega obstoja. Tak način dela pa omogoča, da ena organizacija kaj lahko postane žrtev napak, ki jih dela druga.

Odbor se je zopet sestel 11. 4. 1974. Po slabem začetku in dolgevezi razpravi, to pa predvsem zato, ker so dobili člani materiale za razpravo v roke tik pred sejo, je odbor sprejel naslednje sklepe: slovenski kongres mladih naj bi bil 2., 3. in 4. oktobra v Murski Soboti. 17. t.m. morajo biti napisani vsi materiali. Zaradi zagotovitve uspešnosti javne razprave v SS bo skupna konferenca ZM in ZSS, ki bo materiale potrdila, 24. t. m. Javna razprava bo potekala ves mesec maj, ZM pa jo bo podaljšala do avgusta. Tako postajeni roki so za študente edino sprejemljivi in bomo na njih odločno vztrajali.

Na mestni oz. občinski ravni smo šli pri organiziranju mladine najdlje.

Sedanje uredništvo „Tribune“ je soočeno z nekoliko nenavadno situacijo, ki je sicer bolj znana zgolj znotraj uredništva samega. Ta „nenavadna situacija“ se najprej in predvsem nanaša na krog sodelavcev, ki se je vsaj do sedaj omejeval (prostovoljno) na precej ozek krog. Od toč tudi tako majhno število domačih prispevkov na eni strani ter prevladovanje prevodov na drugi. Očitki so sicer upravičeni, vendar pomanjkljivi v spraševanju po svojem lastnem sodelovanju. Mislimo, da je takšno stanje zlasti zaradi dveh sovpadajočih vzrokov:

(1) Prejšnji koncepti časopisa so temeljili na (predvsem) politični komponenti študentskega življenja; ker pa se je politična dejavnost potegnila bodisi v institucionalno dejavnost, bodisi v privatizem, je nastala neka določena „praznina“. Sedanje uredništvo se je tako znašlo v nekem sicer dovolj odprtem prostoru, vendar je to povzročilo neko neoprijemljivost, nedoločnost, kar je izoblikovalo sedanji profil časopisa (tu nimam namena vrednotiti, ocenjevati). V t.i.m. konceptu Tribune je profil sicer nakazan, vendar pa je v svoji realizaciji aktualiziran v nedogmatično fleksibilnost. Nezadovoljstvo s Tribuno je v prvi vrsti pogojeno z drugačno predstavo o našem časopisu, vendar, dokler se ostaja samo pri (več ali manj neargumentiranem) mrmljanju brez lastnih prispevkov, ostaja tudi takšno nezadovoljstvo zgolj imperialistično blebetanje in šopirjenje z iluzijo svoje lastne vsemogočnosti (to velja od literature, poezije, študentske problematike pa tja do t.i.m. teorije, in seveda tudi ekologije, in čez). Upam, da so ti pojmi vsaj pri nekaterih mrmrajočih žolčih jasni. — ... to pa zaradi kar precejšnje „izolacije“ uredništva in sodelavcev, ki kljub stalnim pozivom in odprtim vratom ne pristopajo k časopisu z dovolji (konec koncev kakršnimikoli) prispevki. Zakaj? Zdi se, da je vzrok iskati tako v uredniških sposobnostih same Tribune kot v

(2) vse prej kot zavirljivem finančnem položaju samega uredništva s prodajalci vred. Neizplačani uredniški in avtorski honorarji od novega leta sem — z izjemo 10. številke — so v veliki meri povzročili zgoraj opisani položaj Tribune. Zdi se torej, da je fundamentalno vprašanje vprašanje denarja (beri: normalno izplačanega), čeprav se lahko vsaj delno slutiti, kaj pomeni finančna blokada za neki časopis, ki nima hollywoodskih strani ... seveda, če živimo za neko idejo, hočemo od te ideje tudi živeti ...

V takih delovnih pogojih se je uredništvo tudi odločilo za tematsko izhajanje časopisa ter temu primerno tematiko, izhajajoč iz koncepta.

Pričujoča Tribuna je po svoji vsebini „ekološka cifra“. S tem hočemo prezentirati različna pojmovanja tim. ekološke krize, ki so afirmirana v različnih družbenih sredinah. Dejstvo, da prevladujejo prevodi, opozarja na nezadostno udeležbo tim. domačih avtorjev iz naše študentske sredine.

Seveda, objava tekstov nikakor še ne pomeni, da se z njimi uredništvo kakorkoli strinja ali ne. Ne. Branje teh tekstov naj bo odprto, nedogmatično in kritično, kar naj omogoča „naprejšnje mišljenje“, ter tako ustvarja vaše prispevke, ki jih bomo objavili v naslednjih številkah. Že vnaprej hvala.

uredništvo

Čeprav malo pozno in ne brez zapletljajev sta se MK ZM in SS LVZ dogovorili o bodoči organiziranosti študentov v okviru nove mladinske organizacije. Potem ko prvi sestanek ni uspel, sta se oba foruma na svojem drugem skupnem sestanku, ki je bil preteklo soboto, sporazumela glede bistvenih opredelitev organiziranosti študentov na ravni univerze. Bili so sprejeti naslednji sklepi:

— univerzitetna konferenca ZM v Ljubljani ima status občinske konference, ki se po delegatskem principu organizira iz osnovnih organizacij na LVZ;

— univerzitetna konferenca se enakopravno z ostalimi občinskimi konferencami povezuje v mestu in republiko;

— v Ljubljani naj se formirajo aktivni oz. klubi študentov, ki se

delovno povezujejo v konference mladih v izobraževanju;

— ljubljanski študentje se kot občani vključujejo v delo osnovnih organizacij ZSM Slovenije v krajevnih skupnostih;

— občinske konference ZSM naj se s posameznimi visokošolskimi zavodi in akademijami dogovore o oblikah posvetovanja in sodelovanja.

Sprejeti sklepi so prav gotovo velik korak naprej in resnična podlaga za delo.

Storjeni so prvi trdni koraki, čaka pa nas še veliko dela. Vsi dokumenti in sklepi morajo v javno razpravo, čas pa je precej omejen. Prav tako ostaja še vrsta odprtih vprašanj tako glede zveznega statuta nove organizacije kakor tudi vseh republiških dokumentov.

Robi KOVŠCA

Ali bo kdaj izšel kakšen prevod kakšne od knjig Kurta VONEGUTA (Cat's Cradle, Piano Player, Good Day Mr. Rosewater, Slaughter House Five ...) ali pa boste, ve slovenske založbe, še kar naprej ohranjale svoj častitljivi zaostanek na vseh knjižnih področjih?

S spoštovanjem
Darko Štrajn

POROČILO KOMISIJE ZA EKOLOŠKO PROBLEMATIKO PRI IO SS LVZ

Dne 4. III. 74 je bila na pobudo uredništva Tribune ustanovljena komisija za ekološko problematiko pri IO SS LVZ, in sicer z namenom, da bi zbrala vse študente, asistente in profesorje ter ostale, ki se kakorkoli zanimajo za probleme, imenovane „kriza okolja in njegovega človeka“, v skupino, ki bi vzajemno delovala na tem področju. Inicijativna skupina študentov je formulirala osnutek osnovne delovne orientacije komisije: zbiranje informacij, predavanja, srečanja (tudi mednarodna), skozi konkretno problematiko kreirati globalne socialno-ekonomske študije itd. Obseg zarisane delovnega programa je sicer osredotočen znotraj naše družbe, vendar jo presega z zavestjo, da je tim, ekološka kriza planetarno dogajanje, ki zadeva tako nas kot druge. S tem se afirmira internacionalna in transnacionalna zavest, zavest človeštva kot celote (osnova nam je Komunistični manifest).

Menimo, da je zgoraj omenjena problematika pri nas še zelo rudimentarno osvetljena (vsaj med študenti) ter nezadostno zastopana tako v celotnem izobraževalnem procesu samem kot v zavesti posameznika. S sodasnimi „ekološkimi problemi“ nastajajo tudi nujnosti, da te probleme, ki so življenjskega pomena v svetovnem obsegu, jasneje ekspliciramo ter argumentirano analiziramo in tako prispevamo k celovitejšemu pregledu te problematike ter k njeni zadovoljivi razrešitvi.

V ta namen je komisija organizirala panel-diskusijo o ekološki problematiki pri nas posebej in v svetu nasploh. Ta razgovor je bil 8. IV. 74 v sejni dvorani IO SS LVZ. Poleg majhne skupine študentov (povečini humanisti z FF) so se ga udeležili tudi predstavniki Skupnosti za varstvo okolja SR Slovenije (SVOS)—drugi povabljeni in tudi predstavniki sredstev javnega obveščanja se razgovora niso udeležili. S predstavniki SVOS smo študentje izmenjali koristne informacije ter se zavzeli za trajnejše in globlje sodelovanje z vsemi tovrstnimi organizacijami tako v Sloveniji in Jugoslaviji kakor tudi po svetu.

Vzpostavljeni so kontakti z ekološkimi skupinami v Holandiji, kjer so ti problemi še posebej pereči. V mesecu maju bo v Ljubljani srečanje kolegov iz Belgije, Nizozemske in Velike Britanije, z namenom, osvetliti ekološko krizo v evropskem oz. svetovnem obsegu. Za jesen pripravlja komisija svoj prispevek za delovni sestanek ekologov iz Italije, Francije, Holandije, Vel. Britanije in Kanade. Hkrati bo seveda nenehno aktivna tudi na domačih področjih.

Komisija bo o svojem delu redno poročala, bodisi interno, bodisi v Tribuni.

S. J.

O MOŽNOSTI HITLOŠTINSKEGA GIBANJA V DANESNEM ČASU

Malo pred francosko revolucijo je nemška klasična filozofija izrazila estetsko kritiko realnosti, in podobni motivi se znova pojavljajo v tridesetih in štiridesetih letih v radikalno-demokratskem gibanju, ki je kulminiralo z Marxom.

Mikhail Lifshitz: The Philosophy of Art of Karl Marx, Pluto Press, London 1973, str. 13.

Danes smo priča splošnemu zatonu nekdanj efektivne študentske aktivnosti tako v razvitih deželah zahodne Evrope kakor v tistih deželah vzhodnega bloka, kjer se je študentsko gibanje pojavljalo. V vseh okoljih, kjer se je pojavilo študentsko gibanje, se ni zgodilo tisto, kar je bilo edina njihova racionalna možnost (namreč posplošitev v splošnejšem revolucionarnem gibanju), ki bi dovolj efektivno organiziralo mase za destrukcijo kapitalističnega sistema in vzpostavitev revolucionarne diktature proletariata. Še najbolj so se temu pozitivnemu cilju približali v Franciji (kjer je socialistični blok s KPF na čelu s svojim pristajanjem na parlamentarne igrice zapravil možnosti preobrata v razmerju moči). V ZDA pa, kot je znano, študentsko gibanje kljub svoji intenziteti ni načelo samega sistema ekonomsko-politične moči.

Te splošne ugotovitve pa zahtevajo postavitve globlje vprašanja o študentskem gibanju, t.j. o njegovem položaju v sedanjih svetovni strukturi in o historičnih prvinah, ki ta položaj pravzaprav določajo. Zakaj pravzaprav postavljamo to vprašanje? Vprašanje sledi namreč iz razmisleka o možnosti revolucionarne spremembe sedanjega sveta, kar pomeni vprašanje o samem subjektu takšne spremembe. Naslednje teoretsko izhodišče vprašanja pa je še teza, da do celotnejše spremembe sedanjega svetovnega reda more priti predvsem z globljo spremembo v cenah sistavnega imperializma. Bolj kot kadarkoli prej postaja zanimljivo, da revolucionarni subjekt ni kar dan s samo strukturo proizvodnje, ampak da je vprašanje revolucionarnega subjekta vprašanje procesa njegovega nastajanja in aktualizacije. Iz Engelsove teze o intelektualnem proletariatu lahko sklepamo, da je potrebno v revolucionarnem gibanju računati na študentsko gibanje kot tujenega izmed največjih socialnih sil v procesu spreminjanja.

Zato bomo govorili o študentskem gibanju kot o eni potencialnosti osvoboditve, ki more ravno nakazani proces vzpodbuditi in mu s svoje pozicije dati dovolj življenjsko energijo.

Študentska gibanja se seveda niso, kar meščanski sociologi imenujejo neuspeh, morali soočiti z dejstvom, da je njihov revolt vendarle pojav na mejah celote sveta in da je kakšnekoli realne rezultate mogoče pričakovati predvsem v posredovani obliki. Ravno bolj ali manj prisotno spoznanje tega kompleksa (formulirano v različnih konkretnih obskracijah) je botrovalo stalnim nihanjem v študentskem gibanju glede na objekt revolta. Gibanje se je usmerjalo zdaj na spremembo univerze, zdaj v spreminjanje odnosov v celotni družbi. Mislim, da smo ravno danes priča momentu gibanja, ko se vedno bolj kaže njegova nestreznost kot „Staatsgefahrdung“ gibanja (1). Tu usmeritev je namreč peljala k politizaciji revolta na takšen način, da so izginjale tiste njegove dimenzije (estetskega, spoznavno-teoretskega, kulturnega značaja), ki so to gibanje konstituirale že ob njegovem začetku: politizacija revolta pa je še zlasti ob močnejši izraženi defenzivi peljala k njegovi politični razdrobitvi, kar vzpostavlja potrebo po razmisleku o prenosni gibanja.

Zdi se, da ob dejavnosti študentov na nekaterih evropskih univerzah (Heidelberg, Frankfurt) in ob nekaterih novih teoretičnih razmišljanjih v ZDA moremo trdati, da v zavesti angažiranih študentov prihaja spoznanje o primarni vlogi študentskega gibanja. Že v času najmočnejših eksplozij študentskega gibanja so nekateri njegovi borecni opozarjali, da študentsko gibanje vendarle izvira iz univerze in da ob svoji sicer pomembni profesionalni dejavnosti predvsem na možnost spreminjanja socialnih odnosov, ki jih nudi ta univerza sama. Šlo je namreč za zahtevo po institucionalizaciji svojih borecniških ciljev, ne pa za zahtevo po avtoritarni strukturi znanosti na splošno. V tretinskih svojih relativnih uspehih so levičarski študenti takšne zahteve inkvalificirali kot zahteve, za katere mi se skriva reformizem ali pa celo manipulatorski poskus, da bi kanalizirali gibanje v mejah dovoljenega. Toda prekmalu so morali ugotoviti, da proti sistemom, ki imajo v rokah policijo in armado

ter sredstva informiranja, študentska gibanja pomenijo nepomembno silo.

Univerza je slej ko prej člen v globalni reprodukciji kapitala, in zato ravno tako kot tovarna mesto sabotiranja sistema. Toda to je le abstraktna ugotovitev, ki sama po sebi ne pove veliko. Gre namreč za opredelitev vsebin, ki naj postanejo predmet spreminjanja, iz česar morajo izvirati alternativne rešitve. V celoti univerze gre za uveljavitev druge kulture življenjskega procesa na univerzi. Ravno zaradi specifičnega položaja univerze v „buržoazni kulturi“ se preseganje obstoječih kulturnih horizontov kaže kot temeljna mediacija posplošitve teženj po osvoboditvi. Kultura, o kateri tu govorimo, je seveda mišljena v širšem pomenu tega pojma. Gre torej za sproženje procesa, za katerega je univerza nedvomno kompetentna, za proces spreminjanja obstoječega vrednotnega sistema, za uveljavitev kritičnega mišljenja ali, če hočete, elementov filozofije v sistemu znanosti, t.j. vključitev ontoloških, gnoseoloških, eničnih kritičnih izhodišč zaradi antropologizacije znanosti. Proces te vrste pa terja ustrezen institucionalni okvir (oz. gre za univerzo kot institucijo antiinstitucionalnosti), ki ga more predstavljati predvsem demokratizacija sedanje univerze. Univerza se namreč mora upreti tehnokratskemu pritisku na način destrukcije lastne avtoritarne strukture, posredovane skozi hierarhizirano delovnega procesa na njej. Povsem jasno je, da takšen proces terja samoosvoboditev študenta. Študentsko gibanje torej more pomeniti konkretnizacijo tega procesa. Ena od osnovnih nalog v tem kontekstu bi mogla biti organizacija komunikacije univerze z ostalimi sferami družbenega življenja po principu „vsak se uči od vseh“. Na ta način bi univerza predstavljala javno tribuno znanstvenega procesa in bi začela igrati svojo nenadomestljivo vlogo v sirjenju negativne zavesti, ki more v svoji posplošitvi roditi težnje po drugenem organiziranju celotne družbe, po ukinitvi obstoječe delitve dela, torej po uknitvi razredno razdeljene družbe.

Tako zastavljenemu projektu študentskega gibanja bi morda kdo mogel očitati idealističnost, ker začneja v sferi deontološkega, „namesta“ na realnih tleh produkcije blaga in človeka. Toda poudariti je, da je univerza v razdeljeni družbi institucija produkcije zavesti in torej nekoliko posrednejše kot n.pr. tovarna tankov sooblikuje celoto obstoječega (kot bi rekel Marcuse in ne samo on) orwellianskega sveta.

In ker je to zapis za skupno izdajo vseh jugoslovanskih študentskih listov, je vmesno še vprašanje o implikacijah teh ugotovitev za domače razmere.

Študentsko gibanje, kakršnega smo doživeli v naši deželi, je ravno tako bilo pretežno „ogrožanje države“ (če odmislimo „narodni pokret“ na Hrvaškem, ki je hotel spremeniti zvezo v hegemonijo enega naroda) in je ravno tako zamudilo možnost (ki pa se je je resnici na ljubo niti ni zavedalo) radikalizacije samoupravnega modela v svojem lastnem okolju. Toda tisto, kar se nam morda odpreti kot možnost študentskega gibanja, ni tvorba političnih projektov za celotno družbo, marveč iskanje vsebin, ki samo gibanje ne izpostavljajo napadom politični konfrontaciji, kar v naših političnih razmerah ne pomeni samozamikanje gibanja, ampak ga uveljavljajo kot defenzivni subjekt dinamičnega razvoja kulture samoupravnega. Transcendiranje politične izolacije ustvarja možno prisotnost študentskega gibanja v samem jedru socialnega dogajanja, iz katerega šele sledi politika (2).

Danko Štrajn

Opombe:

1. Izraz je Habermasov (primerjal: „Protestbewegung und Hochschulreform“ Suhrkamp Verlag) in pomeni „ogrožanje države“. Habermas s tem terminom misli na prevelikopoteznost gibanja v političnem pogledu in opozarja na realno dosegljive cilje. Vendar pa je treba opozoriti, da v svoji kritiki najmanj diskutabilno (če bi imel prostora za kontrargumentacijo) bi mogel trdati, da zgrešeno zaznava vlogo estetskega momenta v študentskem gibanju, še posebej pa vlogo t.i.m. nove senzibilnosti.
2. Te trditve imajo svojo podlago v nekaterih manj publikiranih poskusih na naših tleh, ki niso izzvali očitkov „antisamoupravnosti“ „elitizma“ ipd. Mislim na nekatere eksperimente v okviru ljubljanske zasedbe Filozofske fakultete, poskuse na kulturnih maratonih v Ljubljani in v Zagrebu, poskuse organiziranja zunajštudijskega življenja v komunah in na tudi nekatere specificirane ideje o reformi študija. Mislim, da bi diskusija o različnih neizkoriščenih aspektih možnosti dejanskega študentskega gibanja med zainteresiranimi študenti rodila ideje ne samo za tvorjenje različnih „teorij“, ampak za radikalno delovanje in „konstruktivno“ akcijo samo.

PISMO IZ BUDIMPEŠTE

ZGODBA MIKLOSA HARASZTIJA, KOMUNISTIČNEGA PESNIKA, KI NE PIŠE O DUŠI, AMPAK O AKORDU (1) IN JE ZARADI TEGA IZZVAL PROCES

Ime mu je Miklos Haraszti. Kot mlád, 18-leten pesnik je postal znan leta 1963, študiral je filozofijo in ruščino na univerzi v Budimpešti. Dve leti kasneje je sodeloval v Solidarnostnem komiteju za Vietnam, ki je razen demonstracij pred ameriškim poslañištvom organiziral tudi kolektivne delovne dneve „Vietnam-Subotniks“, katerih izkupiček so poslali v Hanoj. To solidarnostno gibanje so akademske avtoritete, ki dopuščajo le oficalno solidarnost, po krajšem času razpusstile; organizatorje so obsodili zaradi frakcionaskega stališča do komunistične mladinske organizacije in jim očitali naklonjenost maoizmu.

Poleg tega je ta primer obravnavala tudi policija, ki je vzela Harasztiya pod nadzorstvo, posledica tega pa je bila graja (2) s strani univerze v novembru 1966. Leto kasneje je Haraszti za krajši čas zopet padel pod „policijsko kontrolo“ zaradi „državi nevarne aktivnosti“.

Junija 1968 so v Budimpešti obsodili skupino „maoističnih zarotnikov“, kateri je pripadal tudi Haraszti. Istega leta je dobil dovoljenje za nadaljevanje študija. V onih letih je bil mladi pesnik eden od promotorjev „Protestsongs“ na Madžarskem; prevedel in uredil je antologijo „Poetje, pesmi, revolucije“, ki vsebuje revolucionarne pesmi velikih lirikov iz okoli petdeset dežel. Istočasno je sem in tja objavljaj pesmi v časnikih in antologijah sodobne lirike. V letih 1968–69 ga je službena kritika napadla zaradi „utopističnega“ in „psevdoevolucionarnega“ stališča. Leta 1969 je na konferenci mladih pisateljev v Lillafüredu v svojem referatu govoril o družbeni atmosferi, v kateri mladi pisatelji žive in snujejo.

Parafrazirajoč Bernsteina je dejal, da je v madžarski družbi „mir vse, cilja pa nič“, da gre do „skarje med maso in elito vedno bolj narazen, da se razlika povečuje, da so družbene strukture otrple, in vsakdo, ki bi zmozel te pojave analizirati, bi bil prisiljen podvreči se bistvenim problemom“.

Haraszti je terjaj svobодно in odprto razreševanje in tolmačenje različnih tendenc in šol. Njegov prispevek so deloma natisnili v literarnem tisku, in Haraszti-kritik takrat ni bil oficalno spodbít.

Decembra 1969 je časopis „Uj Iras“ priobčil njegovo pesem z naslovom „Kaj govori zoper Che-ja“, v kateri je parodiral birokrate, ki kritično in sumljivo zro na Cheja zaradi njegovega nekonformizma in „utopizma“. Centralni organ partije „Neposrabadsag“ je reagiral na to ironijo s člankom, naslovljenim z „Revolucija ali anarhija“, kjer se trdi, da se Haraszti izreka za „neko brezkraino demokracijo“ in za „revolucionarni asketizem“.

Haraszti je dobil možnost priobčiti odgovor v istem časopisu. Storil je to in obsodil oblastno sektaštvo pisca članka. Od tedaj tisk ni več objavljaj njegovih pesmi. Maja 1970 je bil Haraszti prijat in po treh dneh spuščén na prostost. Istočasno je policija uvedla preiskavo proti njemu, zaradi „hujškanja“ in tega, ker je na nekaterih literarnih večerih bral svoje pesmi in dajal izjave, ki so bile režimu nevarne. (Npr. „V Sovjetski zvezi ni več Sovjetov“.) Policija je zaplenila itd... zbirko Leninovih citatov, ki so jo nekateri študentje, med njimi tudi Haraszti, pripravili ob stoti obletnici Leninovega rojstva. Zbirka je bila tudi v programu razstave, ki naj bi bila medtem, vendar so jo akademske avtoritete prepovedale. Zdelo se je, da uprava ni našla zadostnega materiala in je Harasztiya zato le pokarala. Policija pa ga je vendar dala pod „policijsko kontrolo“; kasneje so ga zopet vrgli z univerze, kajti po uradni policijski verziji je hotel „sistem od spodaj gor podreti, s tem da je proniknil v vrste delavskega razreda“.

Policijsko nadzorstvo je ukrep, ki velja predvsem za obsojence, spuščene iz zaporaj, in sestoji iz takihle dolžnosti: biti vsak dan do desete ure zvečer doma, javiti se enkrat tedensko policijskemu nadzorstvu, spoštovati prepoved obiskovanja javnih mest, potrebno pa je tudi zapustiti prebivališče za šest mesecev. Trajanje ukrepa se lahko podaljša še za nadaljnjih šest mesecev, lahko pa se ga uporabi tudi kdaj kasneje; v takem primeru ponavadi zadostuje interval nekaj dni. Če se teh dolžnosti ne spoštuje v redu, meščana lahko doleti trideset dni dolga internacija, vse to pa sodi v pristojnost policije.

Potem ko je univerza Harasztiya pokarala (3), je delal v različnih tovarnah prestolnice, med drugim kot strokovnik delavec v tovarni traktorjev „Rdeča zvezda“. Ko je minilo obdobje prvega „policijskega nadzorstva“, je bilo takoj obnovljeno pod pretvezo, čes da ni prekinil stikov s svojimi nekdanjimi tovariši v zaporu. (Haraszti ni bil nikoli v zaporu.)

Skupaj z nekimi tovarišem, ki je bil zaradi drugih, vendar sličnih vzrokov v istem položaju, se je Haraszti branil izvrševati v ukrepu določene naloge. V pojasnilu, ki sta ga poslala službenim organom, mnogim osebnostim javnega življenja in intelektualcem, se sklicujeta na izjavo notranjega ministrstva, da „policija pri ideoloških vprašanjih ne sme posredovati“.

Policija je obadva obsodila na 25 dni ječe, v znak protesta pa sta ves čas izvajala gladovno stavko. Po izpustitvi je policija umaknila sklep o nadzorstvu, za kar gre zahvala intervenciji filozofa Georga Lukacsa in drugih intelektualcev.

Leta 1968 je založba Magvető sklenila s Harasztijem pogodbo o izdaji pesniške zbirke, toda knjiga ni izšla. Isti založnik je kasneje podpisal pogodbo za reportažo, katere predmet bi bil položaj delavcev. Haraszti jo je napisal leta 1972, naslanjajoč se na lastne skuñnje iz tovarne traktorjev. Toda založnik je marca istega leta rokopis z naslovom „Akord“ odklonil zaradi „sovražnega duha“. Maja so Harasztiya zaprli zaradi razširjanja rokopisa „Akord“ med intelektualci, katerega vsebina je bila označena kot „pdpihovalna“.

Policija je zaslišala precej ljudi in pretaknila ducate stanovanj; med drugim tudi stanovanje pisatelja in sociologa Györgya Konrada, ki ga je policija smatrala za sokrivca. Zaradi obtožbe je Haraszti vztrajal pri trditvi, da ni „nobene razlike v položaju delavcev v kapitalistični ali socialistični deželi“. Konec julija je državni pravnik predložil obtožnico. Proces naj bi bil predvidoma jeseni (4). Obtožnica bremeni Harasztiya ščuvanja, svaštva do temeljne državne uredbe, to je do plačilnega sistema, in razširjanja rokopisa med mnogimi intelektualci.

Sodbo bo izreklo budimpeštansko sodišče, kasneje, v primeru pritožbe pa najvišje sodišče. Sojenje lahko dobi posebno pomembnost, kajti interpretacije veljavnih zakonov s strani najvišjega sodišča, kroženje rokopisa, literarna, umetnostna in znanstvena diskusija lahko vse skupaj še bolj utesnijo.

Kar se tiče knjige, se zdi, da gre za umetniško, pozornosti vredno in literarno zanimivo delo, ki poleg tega daje objektivni opis položaja delavcev v oni tovarni, ki pa ji je zaradi predhodnega bankrota nekega velikega podjetja to nekako podtaknjeno. Neki sociološki časopis je sicer sklenil priobčiti nekaj izvlečkov iz knjige, vendar to sedaj ni več mogoče; časopis je razen tega menjal tudi urednika. Obtožnica predvideva kazeno od dveh do osem let, zanjo pa se bo treba spokoriti v težji od treh obstoječih jetniških možnosti.

Postskriptum redakcije:

Proces proti Harasztijju je bil 16. 10. 1973 preložen za nedoločen čas. Obnovljen bo takrat, ko se bo našel primeren postopek proti levim kritikom. Zato pa se moramo solidarizirati. (Primerjaj pismo Pia Baldellija, v istem zvezku, stran 219) (5).

Prevedel: JoR

Opombe prevajalca:

1. Puščamo kar akord, čeprav je jasno, da gre za delo, ki je plačano po učinku oz. uspehu. Pa vendar.
2. Verjetno so mu zažugali tako, da ni mogel več v šolo.
3. Zopet isto.
4. Ta jesen je že preteklost, kakor tudi čas pisanja pisma; izšlo pa je v nemškem prevodu leta 1974 v knjigi „Internationale Marxistische Diskussion 45“ pri Merve Verlag GmbH, Berlin.
5. O tem pa še kdaj drugič.

**DOBROTA
JE SIROTA**
TO JE PA TUDI VSE.

UREDNIŠTVO: Cene Filipič – glavni urednik (študentska organizacija, informacije), Daniel V. Levski – v. d. odgovornega urednika (teorija, politika, seks), Blaž Ogorevc (kultura), Peter Pal – pomočnik glavnega urednika (reformna študija), David Plut (teorija, prevodi), Jadran Sterle (ekologija, subkultura), Edi Stefančič – likovni in tehnični urednik, Darko Štrajn (reforma univerze, teorija), Ivan Volarič (literatura), lektor: Bora Zlobec-Jurčič, desk: Pavle Zgaga. Izdajateljski svet: Božidar Debenjak, Pavle Gantar, Franc Jakopin, Sonja Lokar, Jure Mikuz (predsednik), Boris Muževič, Gorazd Sancin, Primož Zagar. TRIBUNA, študentski list. Izdaja IO SŠ LVZ. Uredništvo in uprava 61000 Ljubljana, Trg revolucije 1/II – 86. Tekoči račun 50101-678-47420. Tiska tiskarna Ljudske pravice v Ljubljani. Letna naročnina 35,00 din. Poština plačana v gotovini. Rokopisov ne vračamo. Oproščeno temeljnega davka na promet po pristojnem sklepu št. 421-1/72.

Nenadoma nastala diskusija o neki ekološki krizi, zaradi katere naj bi bilo treba gospodarsko rast nujno zavreti, če ne celo ustaviti, je v kapitalističnih deželah imela šoku podoben učinek. Dejstvo, da je kapitalistični produkcijski način zadel ob svoje naturalne meje, je spravilo na barikade skupaj naravne apostole, naskakovalce strojev (Maschinenstürmer), kulturne pesimiste, opremljene z neomaltuzijanskimi teorijami in njenimi variantami. Zdi se, da se uveljavlja spoznanje, da je treba takoj zaustaviti splošno poslabšanje naravnih produkcijskih in reprodukcijskih pogojev. Politika okolja naj postane velika skupna naloga.

Pred nekaj časa je izšla računalniška študija teama raziskovalcev na Massachusetts Institute of Technology (MIT) z naslovom „Meje rasti“. Ta knjiga se je doslej izredno razširila v mnogih deželah in v glavnem določa merila in nivo aktualnih političnih in znanstvenih razprav o gospodarski rasti posebno kapitalističnih industrijskih držav. Študija vsebuje nekaj tez o prihodnosti človeštva na bazi izjav tipa „če-potem“, ki naj bi jih dokazali mnogovrstni modelni izračuni. Knjiga hoče ustreči naraščajoči potrebi mnogih ljudi, da bi dobili na množiča se vprašanja po smiselnem oblikovanju človeškega okolja tudi zaobsegajoč odgovor, ki bi presegel razlago posameznega pojava. Zdi pa se nam, da se to dogaja na način, da ni treba samo podvomiti o vsebini in rezultatu raziskave, ampak da je treba vprašati tudi po tem, kakšno politično funkcijo naj taka knjiga ima v zdajšnji fazi kapitalizma, ko se protislovja družbenega sistema odkrito odpirajo v produkcijski in reprodukcijski sferi in se izražajo ravno tudi v poslabšanju človeškega okolja. Obratno pa naj bi bilo dejstvo, da vprašanja oblikovanja okolja in ekološkega usmerjanja zmeraj bolj silijo v politično zavest širokih slojev prebivalstva, zadosten razlog, da se kompleks takimenovanih problemov okolja analizira tako obsegajoče kot le možno.

I. MEJE RASTI

Po dolgoletni evforiji je meščanska znanost o rasti zašla v krizo. V ekonomski teoriji rasti so konstruirali komplicirane formalne modele, ki so briljirali v svoji logični konsistenci, žal pa so imeli to napako, da z resničnostjo niso imeli nič opraviti. „Konstrukcija abstraktnih ‚modelov‘, ki naj v matematični obliki opisujejo tiste kompleksne odnose, ki določajo proces gospodarske rasti, spada med najljubša opravila gospodarskih teoretikov. Po nesreči pomanjkanje detaljnega znanja o v realnem svetu eksistirajočih pogojih prisiljuje konstruktorja modelov, da opre mnogo ali celo vse svoje splošne ključne na najrazličnejše a priori domneve, ki jih izbere bolj zaradi matematično lahkega ravnanja z njimi kot zaradi soglasja z opazovanimi fakti. Odgovora na vprašanje, kako je mogoče doseči v kapitalistični družbi optimalno gospodarsko rast ob hkratnem preprečenju konjunkturnih kriz, meščanska ekonomija ni dala. Po teoriji je zašla v dilemo tudi praksa. Če je bilo mogoče za določen čas demonstrirati letni uspeh z ugodnimi stopnjami rasti socialnega produkta, blagovne produkcije ali dohodkov, pa so vendarle tem koeficientom uspeha zmeraj bolj stali nasproti vznemirjajoči sporedni pojavi gospodarske rasti. Ne v teoretičnih modelih rasti ne v mikro- in makro- ekonomskih bilancah teh sporednih pojavov oz. postranskih učinkov produkcije in konsumpcije niso zajeli. Poročila o oškodovanju okolja pa so povzročala, da so v javnosti zmeraj bolj relativirali in postavljali pod vprašaj uspehe rasti in podatke o napredku. Kritika in neugodje zaradi miselnosti napredka sta se pojavila prej spontano kakor kot rezultat znanstvene analize. Diskusija o poslabšanju pogojev okolja zaradi tega poteka sicer glasno, njen učinek pa ostane indiferenten, ker iščejo vzroke in strategije rešitev v tehnično-znanstvenem območju, in ne v ekonomsko-družbenih pogojih produkcije in konsumpcije v vsakokratnem družbenem sistemu. Tako se da tudi razložiti, zakaj se danes politika okolja da tako harmonično uvrščati v politične programe še tako nasprotnih strank. Druga stvar pa je, da je s še tako uspešnimi programi za okolje mogoče prikriti DEJANSKE posledice na videz brezmejne rasti samo deloma in le za kratek čas. Če se problemi okolja potem naenkrat pojavijo, lahko sprožijo panične reakcije, ki so večinoma prav tako radikalne kot iluzorne. Taki radikalni programi za okolje, začeni z zahtevo po vrnitvi k preindustrijskim produkcijskim oblikam tja do predloga rasti „nič“, škodijo trezni oceni problemov okolja in zapirajo pot k politično realistični analizi sedanje situacije okolja.

Centralna teza študije MITa je, da bo ob nadaljevanju sedanje rasti in brez pomembnih političnih in socialnih sprememb človeštvo v manj kot sto letih zašlo v katastrofalne razmere. Ta razvoj označujejo izčrpačoče se zaloge surovin, hiter porast onesnaženja okolja, naglo zmanjšanje hrane in industrijske produkcije na osebo in – kot posledica tega – nenadno nazadovanje svetovnega prebivalstva, vzporedno z lakotami, visokimi stopnjami umrljivosti in ekstremno nizkim življenjskim pričakovanjem. Pisci prognosticirajo, da bo ob nepretrgani gospodarski rasti dosežena najprej neka optimalna vrednost, da pa se bo človeštvo potem zelo hitro povrnilo v revno eksistenco. Omembe vredno je, da napovedujejo zlom človeštva za trenutek, ki je tako blizu, da ga bo naslednja generacija že doživela, vsekakor pred letom 2100. Po takih resnično ogrožajočih in prestrašujočih izgledeh za prihodnost Zemljanov ponudijo takoj recept, s katerim bi se dalo doseči odložitve ali celo preprečitev propada človeštva: stanje svetovnega ravnotežja, dosegljivo s prostovoljnimi omejitvami rasti, s kontrolo stopnje rojstev, z omejitvijo rasti kapitala, z zmanjšanjem industrijske produkcije, itd. Stanje svetovnega ravnotežja označuje stabilizacija števila prebivalstva in konstanca angažmaja kapitala. Če bi hoteli preprečiti večje eksistenčne krize in lakote dela ali celotnega človeštva, bi bilo treba takoj v svetovnem merilu začeti uvajati prehod od rasti k stanju ravnotežja. Pet minut pred dvanajsto je, človeštvo naj se pravočasno zave.

Pogledimo najprej znanstveno metodo, na kateri temeljijo tako grozeče izjave. Pisci uporabljajo za svoje računalniške izračune svetovni model, ki so ga v zadnjih letih razvili na MITu in s pomočjo katerega je mogoče raziskovati dinamiko kompleksnih sistemov. Ta model bistveno preseže golo metodo ekstrapolacije trendov ekoloških ali socialnih dogajanj, tako da skuša medsebojne učinke različnih spremenljivk zajeti v okvir kompleksnega sistema. V uporabljenem svetovnem modelu se spravi v medsebojno zvezo 99 relevantnih spremenljivk, začeni z ne regenerirajočimi se surovinami pa tja do poljedelskih investicijskih stopenj. Računalniški izračun se začne z letom 1900 in se konča z letom 2100. Koeficiente modela določajo statistični podatki za časovno obdobje od 1900 do 1970. Funkcije svetovnega modela v posameznem niso izkazane, bralec dobi v vpogled le tekoče diagram (Flu diagram) z 99 spremenljivkami. V toliko rezultati študije glede določanja funkcij in statistične konsistence za braleca te knjige niso preverljivi. V modelih izračunih vključno z variacijami: je končno kvantitativno pokazan časovni potek petih odločilnih količin: „razvoj prebivalstva“, „industrijska celotna produkcija na osebo“, „produkcija hrane na osebo“, „onesnaženje

okolja“ in „zaloge surovin, ki se ne dajo regenerirati“. S pomočjo poteka krivulj teh količin pridejo pisci študije do svojega pesimističnega pogleda na svet; s pomočjo simulacije in variacije posameznih količin razvijejo strategijo za preprečitev pretečega propada človeštva.

Centralni dve spremenljivki svetovnega modela sta prebivalstvo in industrializacija. V glavnem delu knjige obravnavajo dinamično vedenje teh dveh količin, pri čemer posebej poudarjajo medsebojna vplivanja, ki rast pospešujejo ali zavirajo. Kot karakteristično značilnost svetovnega modela navajajo prepletenost posameznih spremenljivk, ki je taka, da se v kompliciranih regularnih krogih (Regelkreis) izoblikujejo pozitivni vzvratni efekti. Najprej ugotovijo za glavni spremenljivki „rast prebivalstva“ in „industrijsko rast“ pozitivno vzvratno spojen regularni krog (positiv ruckgekoppelter-Regelkreis). Nato raziščejo ostale količine, ki določajo svetovni model, glede na njihove možnosti in meje rasti. Strmitvev spremenljivk v svetovnem modelu potem dopušča izjave o vedenju dinamičnega sistema.

Centralni metodični problem raziskave je v dani oz. domnevni EKSPONENCIALNI RASTI spremenljivk. Neodvisno od logične konsistence konstruiranega svetovnega modela bo kakovost te raziskave odvisna najbrž predvsem od tega, ali za osnovo vzete eksponencialne stopnje rasti dejansko lahko zrealijo zgodovinski razvoj. Prvo odločilno težavo takih domnev moramo videti že v tem, da brez specifičnega razlikovanja obravnava fizične restrikcije in količine rasti kot npr. nahajališča surovin ali potrebnih energijo enako kot socialno-ekonomske količine rasti, kot sta „prirastek prebivalstva“ ali „akumulacija kapitala“. Očitno pa je, da fizične količine po tej strani in socialno-ekonomske količine po drugi strani popolnoma različno reagirajo na spremembe družbenopolitičnih podatkov in pogojev. Sploh je dvomljivo, ali je mogoče take spremenljivke, ki jih smemo jemati samo v zvezi z vsakokratnimi produkcijskimi razmerji, s preprosto domnevo pozitivnih vzvratnih učinkov za obdobje dolgo več kot 100 let dovolj natančno prognosticirati. Težko metodično hibo študije je treba zato videti v tem, da se naturalni, osnovni pogoji rasti obravnavajo enako kot tiste količine, ki so neposredno podvržene ekonomskim in družbenim zakonitostim. Tukaj se pokaže, da je kvaliteta izjav in rezultatov lahko ravno tako dobra kot kvaliteta same konstrukcije modela. Ker pa ostane še tako dober model za prognozo dinamičnega sistema raziskovanja omejen na mehanično tekoče registriranje stanja (Fortschreibung), tudi če so zajete vse možne interdependence spremenljivk, lahko skelpi veljajo samo tako dolgo, dokler ne pride do kvalitativnih sprememb v družbenem sistemu. Osnovna domneva eksponencialne rasti bo najbrž veljala za marsikatero od opazovanih trendov, kar je samo že vzrok, da imamo študijo za koristno. Za druge količine se bo po vsej priliki izkazalo, da je domneva napačna, kar pa zadostuje, da podvomimo o celotnem rezultatu. Marsikatera izjava študije na osnovi eksponencialne rasti se zdi kot ona prognoza iz preteklega stoletja, s katero so prerokovali, da se bo London že v nekaj desetletjih potopil v konjskem gnoju, če ne bi omejili prometa.

Znanstveniki MITa postavijo v svoji študiji vprašanje po zakonu gibanja Zemlje (svetovni model) in ga najdejo v eksponencialni funkciji Centralna kritika njihove raziskovalne metode se nanaša na enostransko in mehanično upoštevanje produktivnih sil. Njihovo razumevanje Zemlje kot dinamičnega sistema različnih in druga na drugo vplivajočih spremenljivk rasti izključuje vpogled v ekonomske zakone gibanja družbenih sistemov. Čeprav vzamejo za osnovo raziskave časovno razdobje 300 let, ostane le-ta nehistorična, ker ne izluščijo morda socialno ekonomskih determinatnih sistemov v časovnem poteku, ampak vzamejo iz zgodovine samo podatke s ciljem, da bi kar najbolj natančno prognosticirali potek krivulje neke količine v danih političnih pogojih. Tipično za popolno zanemarjanje analize produkcijskih razmerij je agregacija vseh družbenih sistemov v enoten svetovni model. Čeprav na posameznih mestih zaradi zavarovanja podatkov še razlikujejo na primer med industrijskimi državami in deželah v razvoju, pa so v „vročičnih krivuljah“ (Fieberkurven) svetovnega modela tehnični in ekonomski koeficienti prikazani neodvisno od svojega političnega in socialnega ozadja. Zanemarjanje razrednih razlik, izkoriščanja, imperialističnih gibanj oblasti, itd., imunizacija družbenopolitičnih nagibov rasti v vsakokratnih produkcijskih načinih nasproti navidezno splošno veljavim indikatorjem napredka

depolitizira substanco študija v tem smislu, da se ne analizira več zakon gibanja nasproti družbenih sistemov glede njihove sposobnosti ali nesposobnosti za dolgoročno planiranje rasti, temveč da se rezultati vsakokratnega produkcijskega načina osamosvojijo in povzdignejo v objektivni zakon. Potem ni več bistveno vpraševati, ZAKAJ se surovine izkoriščajo nekontrolirano in razsipno. Dovolj je ugotoviti, DA bo prilaščanje surovin nekoč zadelo ob svoje fizične meje.

Ekstrapolacija družbenega konteksta iz naravnih in monetarnih trendnih gibanj ima pri tem pomembno politično funkcijo. Odvrača od konkretnih problemov kapitalističnega produkcijskega načina, tako da posplošuje njegovo naraščajočo nesposobnost, da bi načrtno usmerjal prilaščanje narave in uporabo naravnih virov. Svarilni ključ o „položaju človeštva“ naj natvežejo, da naraščajoča obremenitev okolja, breznačrtno zapravljjanje naravnih snovi ali nekontrolirani porast svetovnega prebivalstva niso rezultati določenih produkcijskih razmerij, ampak izključno nujni spremeni pojavi industrializacije, katerih se je zdaj treba lotiti z neke vrste svetovno notranjo politiko. Če bi lahko sedli skupaj pravi strokovnjaki in bi nacionalne vlade bile uvidne, bi bil ravno še čas, da bi človeštvo rešili njegovega propada. Ta nerealistični tehnokratski zasnutek za dolgoročno načrtno usmerjanje gospodarske in socialne rasti temelji na tajitvi specifično družbenega značaja produkcije in reprodukcije. S svojo idealistično pozicijo se avtorji podajo v pomembno protislovje. Po drugi strani drastično opisujejo težave uvrednotenja kapitala, ki jih je pričakovati zaradi zmeraj večjih fizičnih mej in o katerih mislijo, da jih bodo lahko odpravili s strateškimi priporočili v okviru kapitalističnega družbenega sistema. Po drugi strani pa bi realizacija njihove strategije rasti, namreč da bi spravili svetovno rast v stanje splošnega ravnotežja s popolno konstanto dveh odločilnih spremenljivk „kapitala“ in „prebivalstva“, kapitalističnemu produkcijskemu načinu zadala smrtni udarec, ker bi uvrednotenje kapitala brez akumulacije kapitala funkcijsko sposobnost kapitalističnega sistema prignalo ad absurdum. Nespoznanje povezanosti med razvojem produktivnih sil in produkcijskimi razmerji je avtorje torej spravilo v neprijeten položaj, da rezultati študije ne zadostujejo niti znanstvenim potrebam uvrednotenja kapitala niti niso uporaben zasnutek za kritiko kapitalistične ideologije rasti. Če imajo nekateri interesni zastopniki kapitala knjigo vendarle za pomemben prispevek k družbeni politiki, tedaj zavoljo tega, ker je v njej razširjeni pesimizem glede možnosti rasti družbenega bogastva primerno gojišče za zahteve kapitalskih frakcij državi, da naj izboljša objektivne produkcijske pogoje v prid poslabšujočih se pogojev uvrednotenja kapitala s sredstvi in v škodo celotne družbe.

ter sekundarni efekti produkcije povzročijo precejšnjo gospodarsko rasti in družbene reprodukcijske baze, kar se danes v kapitalističnih deželah izraža kot pomanjkanje surovin, izčrpanost naravnih virov ali očiščanje okolja. Tu obstaja presenetljivo protislovje med zapravljanjem naravnih snovi (embalaža, smeti) na tej strani in postopnim zmanjšanjem naravnih virov na drugi strani.

Pri tem ne mislimo samo kvantitativnih meja naravnih snovi. Ekološko stabilnost ogrožajo tudi fizikalni, kemični in biokemični posledični procesi produkcije. „Stranski efekti“ produkcije postanejo najvažnejši povzročitelji uničenja okolja. Meščanska ekonomska znanost v svoji teoriji ksternih efektov in socialnih stroškov prezre dejansko povezanost kapitalistične produkcije in ogrožanja okolja.

V marksističnih delih o rasti in reprodukciji v kapitalističnih produkcijskih razmerjih je bila doslej v ospredju MONETARNA stran reprodukcije družbenega celotnega produkta in njegove razdelitve, medtem ko se je SNOVNA stran zanemarjala. Marxove zasnutke, da bi razmerje med družbo in naravo raziskali s pomočjo procesa prerasnavljanja v produkciji in konsumpciji, skoraj niso razvijali naprej, čeprav bi ravno znanje o družbenih in ekonomskih pogojih snovnega krožnega toka lahko odločilno razširilo teorijo rasti in reprodukcije. Tukaj je tudi korenina za kritično oceno svetovne diskusije o zaščiti okolja. Treba bi bilo pojasniti, zakaj v kapitalističnem produkcijskem načinu tovarne same od sebe sploh ne morejo imeti interesa, da bi se kontroliral celotni proces prerasnavljanja znotraj in zunaj tovarniških meja glede njegovega obremenjevanja človeškega okolja. V posameznem bi bilo treba pokazati, zakaj ekonomski zakoni kapitalistične produkcije nujno privedejo do snovnih meja proizvodnje uporabnih vrednosti, ki pa so le meje tega specifičnega produkcijskega načina. Obratno bi bilo treba vprašati, ali in kdaj se take snovne meje gospodarske rasti in reprodukcije pojavijo v drugih družbenih sistemih.

3. RAZVOJ PRODUKTIVNIH SIL IN PRISVAJANJE NARAVE V SOCIALISTIČNEM PRODUKCIJSKEM NAČINU

Kapitalističnim deželah pri odvracanju pozornosti od vzrokov uničevanja v toliko ni težko, ker je pogosto najti v socialističnih državah enake ali podobne pojave. Površno gledano se zdi, da je problem rasti in reprodukcije mogoče neodvisno od družbene formacije zvesti na industrializacijo. Obratno pa nikakor ni dovolj, če povemo, da so pojavi uničenja okolja v kapitalističnih in socialističnih sistemih enaki, bistvo pa da je različno.

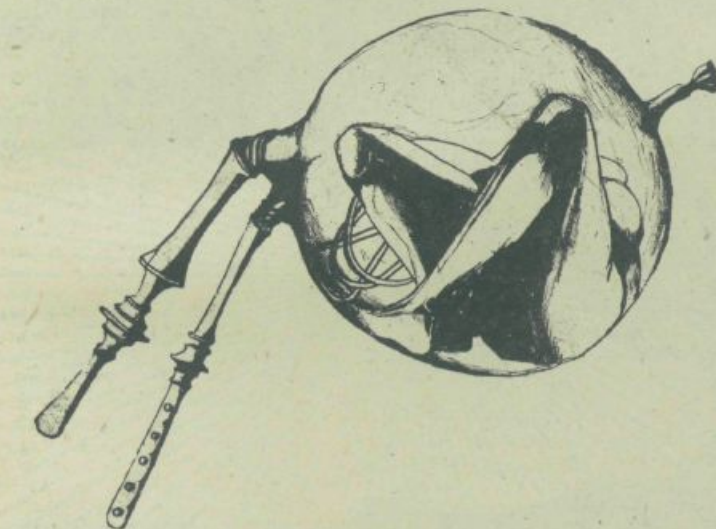
Razvoj produktivnih sil se v socialističnih deželah pogosto dogaja v pogojih, v katerih je treba v relativno kratkem času preteči več stopenj znanstveno-tehnične revolucije in so posamezne faze gospodarskega razvoja časovno tesno skupaj. Po večini socialistične dežele ne morejo poseči po razvitem nivoju kapitalistične produkcije, ampak morajo odstranjevati relikte malo produktivnih družbenih formacij, kot je fevdalizem. Hitri razvoj produktivnih sil zato postavlja posebne zahteve na načrtno izkoriščanje naravnih virov in na obvladanje spremnih pojavov v produkciji. Treba bi bilo raziskati, s kakšnimi strategijami je mogoče odstraniti nastopajoča protislovja pri oblikovanju okolja v socialističnih deželah, da bi se objektivne možnosti sprave med družbo in naravo, ki v socialističnih produkcijskih razmerjih so, dejansko izrabile.

4. IDEOLOŠKA FUNKCIJA ZNANOSTI O OKOLJU

Meščanska ekonomska znanost ima to funkcijo, da z navideznimi rešitvami problema okolja po eni strani legitimira kapitalistični produkcijski način, po drugi strani pa odvrača od dejanskega poslabšanja družbenih produkcijskih in reprodukcijskih pogojev. Ima funkcijo ideologije. Z imunizacijo problema okolja nasproti družbenopolitični kritiki na produkcijskih razmerjih naj se ustvari splošna pripravljenost prebivalstva, da k rešitvi ekoloških nalog prispeva svoje. Z idealizacijo in utopizacijo razmerja med družbo in naravo, kar je mogoče zaslediti npr. v marsikaterih znanstvenih prispevkih k zaščiti narave in oblikovanju okolja, se dejanski povzročitelji zavarujejo pred možno kritiko.

Zivahna debata o zaščiti okolja v mnogih deželah kaže, da prebivalstvo pojmuje poslabšanje svojih življenjskih pogojev kot bistveno politično vprašanje. Prikaz dejanskih vzrokov za poslabšanje človeškega okolja torej vsebuje precejšnjo nevarnost kritike kapitalističnih produkcijskih razmerij. Istočasno skušata znanost in država z ustrezno propagando mobilizirati prebivalstvo za to, da bi izboljšali splošne produkcijske pogoje in ogrožene pogoje uvrednotenja kapitala s pomočjo infrastrukturnih ukrepov. Cilj kritične ekologije bi moral biti, da razkrije te ideološke funkcije zdajšnje politike zaščite okolja v kapitalističnih državah.

Das Argument 82, November 1973, str. 804–822
Prevedel PW

II. DELOVNA PODROČJA

Namen tega prispevka je spodbuditi znanstveno in politično delo na področju načrtovanja okolja in ekologije. Čeprav smo mnogo preudarkov tu mogli samo nakazati in so zato ostali na površju, je iz povedanega mogoče podati nekatera delovna področja za historično-materialistično analizo pogojev okolja. Ta delovna področja bomo navedli strnjeno.

1. ANALIZA PRODUKCIJSKIH RAZMERIJ GLEDE NA NJIHOVO DELOVANJE NA NARAVO

Vedenje ljudi do narave določa vsakokratna družbena oblika. Narava se prisvaja samo v okviru te družbene oblike in z njeno pomočjo. Vsi odnosi narave so podvrženi temu družbenemu razmerju. Prekapitalistične družbene formacije imajo torej drugo historično ustvarjeno razmerje do narave kot kapitalistična ali socialistična družbena oblika. Znanstvena zasnova za pojasnitev in odstranitev poškodb okolja torej ni toliko pri tehnično-naravoslovnih strategijah reševanja kot v analizi vsakokratnih produkcijskih razmerij glede na njihovo delovanje na naravo. Splošne teorije rasti in reprodukcije ne morejo dati smiselne vpogleda v „položaj človeštva“.

2. RAZVOJ PRODUKTIVNIH SIL IN PRISVAJANJE NARAVE V KAPITALISTIČNEM PRODUKCIJSKEM NAČINU

Razvoj produktivnih sil v kapitalizmu je omogočalo naraščajoče obvladanje naravnih sil. Istočasno vodi to obvladanje do takih oblik prisvajanja narave, pri katerih nastopajo precejšnja ogrožanja in uničevanja naravnega okolja. Niso pa vsi ti pojavi problemov okolja samo tehnološke motnje kot neizogibna posledica povečanja produktivnih sil, temveč so tehnološke motnje kot izraz protislovne družbene organizacije produkcije in reprodukcije. Današnje pojave oblike uničevanja okolja v kapitalističnih državah je treba konkretno raziskati glede na to povezanost. Prisvajanje narave s pomočjo človeškega dela se v kapitalističnih deželah dogaja na zelo visoki ravni produktivnih sil. Zaradi znanstveno-tehnične revolucije je mogoče v produkcijskem procesu izrabiti naravne zakone in doslej neznan meri. Istočasno pa lahko v uporabne vrednosti spremenjene količine naravnih snovi

Mestni kmetje kultivirajo tudi parke, majhne zelenice med sivimi hišami. Vsak koticek Amsterdama hočejo napolniti z „zelenim življenjem“.
Foto: Maarten Kloos

brest zagoričnik:

pesmi o plehu

1. pesem

PEUGEOT 404
 renault 10
 mercedes benz 200
 opel record 1900
 fiat 128 sport 1
 zastava 101
 fiat 850 special
 skoda s 1101
 audi 60 l
 opel ascona automatic 16 sr
 fiat 127
 alfa romeo giulia 1300 ti
 volkswagen 1300
 opel cadett 1
 mercedes benz automatic 2100
 zastava 1300
 austin gilder 100
 zastava 1300
 fiat 125
 zastava 750 k
 SILVER GHOST ROLLS ROYCE

2. pesem

OPEL RECORD 1700
 tam 500
 vw 1300 s
 citroen gs
 ford 17 m 1700 s
 ford taunus 1
 fiat 850
 vw 1200 c
 renault 12 tc
 audi 1
 simca 1100 special
 alfa romeo giulia super 1,6
 man as 1500
 citroen ami 8
 peugeot 204
 zastava fiat 850
 simca 1000 gc
 vw 1600 l
 skoda 1000 mb
 mercedes benz 230
 opel capetan
 mercedes benz 200
 fiat sport 850
 ami 6 citroen
 ford 12 m
 OM LUPETTO 25

3. pesem

ZETOR 5511 TRACTOR
 ford 5000 tractor
 vw k 70
 lotus
 husei
 sigma grand prix pininfarina
 bmw 2000 gs
 tractor pele
 ergonomatic cab
 bmw pininfarina
 racing mini miniaustin
 vw 1500 salon
 mini moris
 bmw 1800 s
 field car pat app
 porsche
 austin maxi
 marta formule 1
 formula 1
 SIMCA C C

4. pomožna pesem

FORD CORTINA

HELP PLEH !!!

26 - (864 . 111) + itd =
 kaj je glagol glagol je beseda
 kje je pacifik pacifik je na svetu
 kdo je bil napoleon napoleon je bil bonaparte
 koliko je: x . x . x . x = y

izum brez izumitelja
 knjiga brez avtorja
 glasba brez izvajavca
 slika brez slikarja
 živalski svet brez živali
 morje brez vode
 elektromotor brez rotorja
 drevo brez debla
 čopič brez dlake
 slikar brez barv
 televizija brez okrasa
 pisalni stroj brez tipk
 skatla brez dna

EGISTOVA DUBA JE ZA
 TO JE PROFESIONALIZ
 ABRAHAM LINCOLN
 ODISEJA 2001
 YESNA
 UNITED STATES OF AM
 UNITED KINGDOM
 USSR
 MIXAL Z AKTIVNO MO
 KAJENJE NAJSTROŽJE MEDANO
 VSTOP PREPOVEDAN
 NE POGOVARJAJ SE Z NIM
 DENAR PRESTEJTE PRIGAJNO
 LJUBLJANA KRANI GO
 MEDNARODNI MUZEJ UST
 NEW YORK V NEW YORK
 QUEENSLAND
 ŽIVLJENJSKI NAZORI MARIJKA
 AMERICAN AIR LINES
 MADE IN HONG KONG
 ZONGHUA RENMIN GOMU
 AJDI U ČAČAK
 POMEN BESED
 PRAVOPIS SA RIJEČNIK
 POMEN BESEDE VSE
 KRST PRI SAVICI
 YXVZ
 ABCDEFGHIJKLMNOP
 SPIELESAMLUNG
 POMEN BESEDE NIČ

milena volarič:
pesmi iz cikla

MOJ BOG
TEHNIKA

GOSPOD ODLOŽITE VENDAR KLOBUK
 GOSPOD ODLOŽITE PLAŠČ
 DAM VAM KAMENČEK
 IN ZAČRTAM RIS
 PA SE IGRAJVA
 ODLOŽITE VSAJ MALO SVOJO AKTOVKO
 GOSPOD
 MORALI BI ODLOŽITI ŠE GLAVO

ZEMLJA NI FRNIKULA
 ZEMLJA NI FRNIKULA
 ZEMLJA NI FRNIKULA

SAJ SE ZEMLJA NE VRTI OKOLI SEBE
 ZEMLJA SE VRTI OKOLI SONCA
 SONCA NE MOREŠ DATI V ŽEP
 BRČAŠ GA PO ULICI TUDI NE

KDO HUDIČA JE PA TO NAVIL

UKROČEN
 RAZBIT
 POLOMLJEN
 ZLEPLJEN
 ZAVIT
 V ROŽNAT CELOFAN

Narediš drevo iz kovine (morda plastika - da je videti OK.) in ga postaviš kam na prometno mesto in ljudi sprašuješ, če jim je všeč, kaj manjka, kaj bi predlagali za izboljšavo. Deliš jim lističe s podatki, kdaj bodo drevesa izumrla in kdaj bo treba začeti proizvodnjo plastičnih ali kovinskih in ker bo vedno več ljudi na svetu, ki bodo hoteli imeti vsak svojo senco, naj že sedaj razmišljajo o tem, kakšna drevesa bi bila najboljša in iz česa. Pozanimaj se, če hočejo imeti imitacije danes obstoječih dreves ali pa morda drevesa abstraktnih vendar umetniško oblikovanih oblik. In za kakšne barve dreves se navedite. Ali naj drevesa stojijo na umetni klasično oblikovani travi (morda bi bili zadovoljni z ameriškim sistemom) ali bi raje kaj izvirnejega. Povej jim, da si kljub podnebnju lahko omislijo tudi eksotično rastlinje. Vendar vztrajaj, da moramo vsekakor ohraniti našo izvorno podobo narave. Razloži jim, da so oni ustvarjalci sveta, nosilci proizvodnje in sploh vsega in da zato industrija (pravzaprav oni sami) potrebuje njihovo pomoč, da bi bila pripravljena, ko bo treba začeti s proizvodnjo, da hoče biti natančno seznanjena z željami potrošnika in ga osrečiti, ko bo za to čas, ne pa da bi mu vsilila svoj okus in prepričanje v tako pomembni stvari, kot je urejanje človekovega okolja, ki vsekakor v odločilni meri vpliva na človekovo počutje in uspešnost. Zato bi bili proizvajalci čimprej radi seznanjeni s potrebami širokih množic.

ivan rob
ljubjanici

(Po Gregorčiču)

Kalna si, temna hči dolin,
 gnusna v zmaličeni lepoti
 ko ti preblatenih plitvin
 lopate, krampa zvenk ne moti,
 Kalna si, hči dolin.
 Tvoj tek je len in je mehak,
 kot hod deklet v dolini,
 in gosta si kot mestni zrak,
 kot jezic viješ se gibak
 starikavi skrbini -
 kalna si, hči dolin.
 Nič rad ne gledam ti v valove,
 v zmesi meščanske tvoje nove:
 temačni duh močvirskih tal
 in vonj, ki nudi ga kanal,
 sta v tebi se združila;
 v oblakih mrkega neba,
 na lužah barja pustega
 gnusobo to si pila. -
 Kalna si, hči dolin!
 Ti meni si neljuba znanka,
 spomin na dolge šolske dni,
 od Laha se mi zdiš poslanka,
 nesoča srd, ki ne skopni.
 Vrag vzemi te tu sred ravni! ...
 Kako ti voda zeleni,
 kako obilno se vali
 ko pred Ljubljano še stojiš!
 A ko spustiš se med zidove,
 zakaj gre voda v barve nove?
 Zakaj izgine ti obilje?
 Saj tukaj niso kraške špilje.
 Teško se ločiš v dva rokava,
 skoz mesto nič ti ne diši,
 v obilje sili te narava
 pa vendar moraš v dve smeri.
 Ah, dvojno bol pač tu trpiš,
 v tej boli skisana, cmerava,
 kot ženska solza se mi zdiš,
 kot solza še - norčava!
 Kalna si, temna hči dolin,
 gnusna v zmaličeni lepoti,
 ko ti preblatenih plitvin
 lopate, krampa zvenk ne moti!
 Juh, konec tvojega bo blata,
 mož zbor strašan te bo napal
 prihrumel bo od magistrata,
 ki moč jim nad teboj je dal;
 tedaj zapela bo lopata -
 le žal, da daleč je ta dan!
 Nad tabo mesta bo gospoda
 zijala vate noč in dan.
 Vsahnila bo ikrat ti voda
 obrnjen tok bo v drugo stran.
 Znoj delavcev te bo pojil,
 gospode pot te bo kalil;
 a kadar delo bo končano,
 glej, praznik bo za vsa Ljubljano
 tega vesel bo sam župan,
 obiskal te bo večkrat ban,
 Takrat se spomni, temna reka,
 kar mirzo ti srce nareka:
 Kar bo luči ti ob bregovih,
 gospode na nasipih novih,
 tačas pripelji vse na dan,
 naj tok ne bo ti več zaspan,
 naj v luči voda bo skrlat.
 Gnusobo prejšnjih dni pozabi,
 lepote lačne tuje vabi
 ljubljansko mestece zijat!

deus ex machina

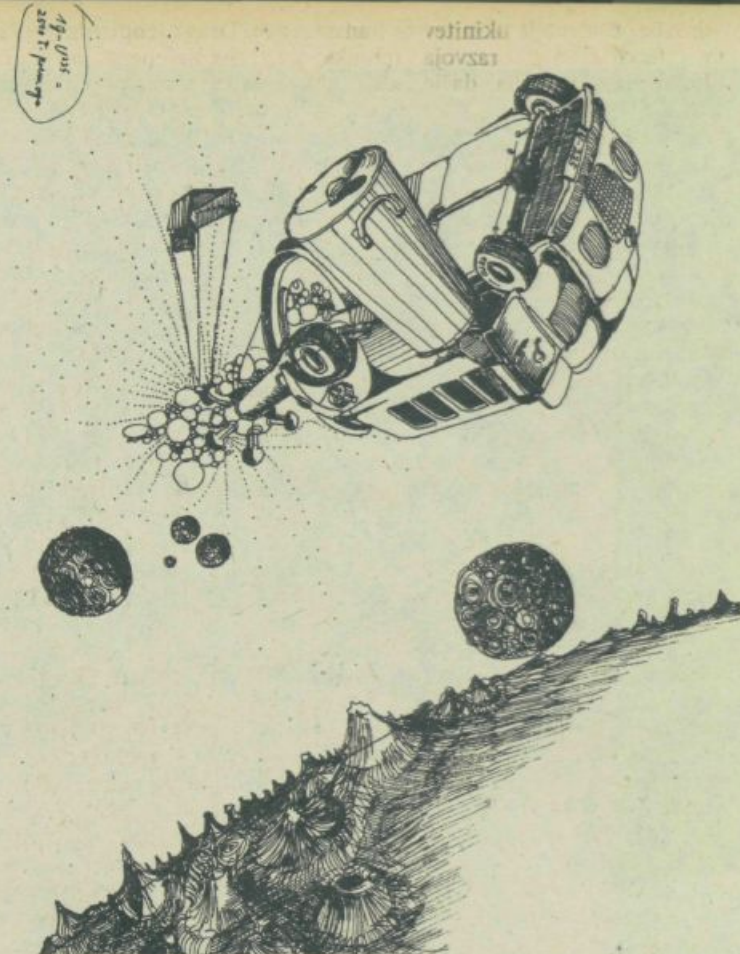
„Takšni so tudi oni,
ki jih gradijo.“
Iz Psalmov

Centralna kategorija, ki naj pojasni bistvo ekspanzije znanosti in tehnike je „racionalnost“. To kategorijo je začel v tem kontekstu uporabljati Max Weber in z njo označuje obliko kapitalistične ekonomije, privatno – pravno občevanje in pojav birokratske organizacije. To osnovo prevzemamo tudi mi, seveda v razširjenem obsegu in vsebini. Gre za vdor „racionalnosti“ na vsa področja družbenega delovanja. Industrializacija, tehnologizacija družbenega dela ima za posledico vdor instrumentalnega delovanja na vsa druga življenjska področja, npr. tehnicizacija prometa, programirano obnašanje, komercializacija erotike, etc. Tisto, kar je bistveno za znanstveno – tehnološko ekspanzijo, je afirmacija namensko-racionalnega delovanja. Planiranje – „tudi“ medčloveških odnosov – je eden bistvenih elementov tehničnega delovanja, njegova funkcija je vpeljava, izboljšava in razširitev samih sistemov namensko-racionalnega delovanja. Stopnjevanje racionalizacije sovpada z institucionalizacijo znanosti in tehnike; institucije postanejo reprezentanti racionalnosti, koristnosti in s tem potrebnosti. Začenja se sekularizacija in demistifikacija kulturnih izročil, znanost pričinja demistificirati človeka take kulture, vendar ne v hotenju po odpravi mistifikacije nasploh, temveč v nadomestitvi z mistiko znanosti in tehnike same. Človekovo delovanje, usmerjeno mimo znanosti, kaznuje znanost sama s scensko montažo neuspeha, in kot tako je to delovanje brez svojega *raison d'être*.

Marcuse pa je prepričan, da se za „racionalnostjo“ (Weber) skriva nekaj drugega. Namreč: ne gre toliko za uveljavljanje racionalnosti kot prakse (ta opredelitev je avtorju tega teksta sporna), kot gre za prikrito eskalacijo določene forme političnega gospodstva. Ta racionalnost se razširja samo na relacijah možne tehnične razpoložljivosti in zahteva tip delovanja, ki implicira gospodstvo ljudi nad ljudmi (družbo) in naravo. Kajti obvladovanje narave (*physis*) pomeni obvladovanje človeške narave, in namensko racionalno delovanje je ohranjanje in izvrševanje permanentne kontrole. Racionalizacija je zato poistovetena z institucionaliziranjem gospodstva, ki pa ima nujno politično ozadje. Marcusejeva kritika Webra se končuje takole: „Pojem tehničnega razuma je pač samo ideologija. Ne šele njena uporaba, ampak že tehnika sama pomeni gospodstvo (nad ljudmi in naravo), metodično, znanstveno in preračunljivo gospodstvo. Določeni nameni in interesi niso šele „naknadno“ in od zunaj aktivirani v tehniko, nahajajo se že v konstrukciji tehničnega aparata samega; tehnika je zgodovinsko-družbeni projekt, v njej je projektirano to, kar neka družba in v njej prevladujoči interesi nameravajo narediti z ljudmi in stvarmi. Tak način gospodstva je „materialen“ in pripada formi tehničnega razuma“.

Izkaže se, da ima racionalnost v Webrovem smislu dvojen namen in pomeni: samo merilo za raven produktivnih sil, ki naj zakrijejo represivnost produkcijskih odnosov (odtujeno, nezaželeno, prisilno delo), ampak je hkrati tudi apologetsko merilo, ki upravičuje in opravičuje produkcijske odnose kot funkcionalne. Ideologija „racionalnosti“ utemeljuje svojo projektiranost v kratki konstataciji: „Družba je napačno programirana.“ Znanstveno tehnični napredek in z njim povezano produkcijsko ozadje stopita v novo konstelacijo – sama postane ta legitimacijska osnova. To je tisti „svetovno-zgodovinski novum“, na katerega Marcuse stalno opozarja.

V znanosti in tehniki je fundiran „projekt“ sveta, tista intencionalnost človeka evropske (planetarne) civilizacije, ki ima v narcizmu svoj *raison d'être*. To pa pomeni – glede na izhodišča znanosti – zlasti dvoje: potenciranje obvladovanja (politična kontrola) ali pa odpravo te obvladljivosti, kar naj bi bil po Marcusejevih analizah edini namen tehnike, kar pa je glede na „naravo“ tehnike v takšnem protislovju, ki se izmika „pomiritvi“ (Marcuse). Po Marcuseju bi namesto tehnološkega obvladovanja narave (ljudi) nastopila osvobajajoča oskrba. „Obstajata dva načina gospodstva:

represivno in osvobajajoče“; seveda bi tu bilo potrebno analizirati „gospodstvo“ samo, čeprav je difuzna analiza nenehno prisotna. Vendar pa se iz Marcusejevega alternativnega stališča ne da izpeljati zamisli drugačnega karakterja tehnike: To postavlja pod vprašaj tudi vsak poskus „negacije obstoječega“, bodisi v kontekstu „čiste“ politične borbe, bodisi v „revolucioniranju vsakdanjega življenja“ (Lefebvre), kajti skušnja nacizma je pokazala na osvobajajočo represivnost in na represivnost svobode. Beg od svobode (tako „svoboda od“ kot „svoboda za“) je ravno tako opravičljiv, kot je za politične sisteme upravičena njihova represivna mreža, kanalizirana skozi tehnološko kontrolo. Individuum kot generično bitje je v takem svetu svoboden zgolj v suženjstvu, in njegovo celotno žitje in bitje je programirano glede na znanstvena izhodišča tehnološke ekspanzije. Programiranje ljudi se ne omejuje zgolj na neposredno tehnološko proizvajanje, temveč zaobjema (kontrolira) celotno človekovo življenje – spanje, zabavo, delo, erotiko, smrt, prehranjevanje etc. Tehnološka kontrola se vedno bolj koncentrira na območje emotivnega doživljanja (eklakantno področje te teze je reklama), kajti to je „izhodišče“ za intelektualno usmeritev. Tehnološka obvladljivost človekovih emotivnih sfer je potovanje v še obsežnejšo manipulacijo najglobljih (genetičnih) slojev organizma (J. Habermas) . . . Znanost je Rosinant politike, in tehnika je njeno (jahačevo) kopje. Kajti znanost je možna zgolj v nenehni ekspanziji, bele lise civilizacije so „points de malheur“ evropskega mišljenja: k bistvu znanosti (tehnične obvladljivosti) sodi njeno nenehno vladanje in permanentno preverjanje te obvladljivosti (n.pr. jedrski poskusi). Politično ozadje smo dovolj jasno osvetlili že zgoraj.

Od zadnje četrtine 19. stoletja sta v kapitalizmu opazni dve tendenci: naraščanje državne intervencije in zmeraj večja soodvisnost nad raziskovanjem in tehniko, ki konstituira znanost za prvo produkcijsko silo. Kritično mišljenje ne more biti izključno kritika politične ekonomije, mimo političnega sveta posebej. Politika ni več neposredno orientirana na realizacijo (blokado) praktičnih ciljev, ampak to počenja z reševanjem in skozi reševanje tehničnih vprašanj, kar omogoča politiki, da zaobide neposredno politizacijo množic, čeprav ne more skriti svojega ovinka: planetarna tehnologija pomeni planetarno politizacijo. Tu se dogodi navidezna depolitizacija množic, ki je po Marcuseju možna tedaj, ko znanost in tehnika vzpostavita ideološke konsekvence svojih predpostavk. Pokritje političnega sveta za tehnološko mrežo omogoča zamegliti razredni značaj politične tehnologije (tehno-loške politike, v Marxovem smislu), kajti politika sama se izogiba tej transparentci. Razredna nasprotja so prerasli konflikti, pogojeni s produkcijskim načinom (tekoči trak, avtomatizacija . . .), ki niso razredne narave. To ne pomeni ukinitve razrednega karakterja

družbe, temveč le ukinitve te transparence. Druga tendenca se kaže v „feed backu“ razvoja tehnike oz. znanstvenega mišljenja. Habermas ugotavlja, da je jedro tehnokratske zavesti v eliminaciji razlike med tehniko in prakso oz. v prikrivanju diference med namensko racionalnim delovanjem in interakcijo. Naloga tehnike, kot jo zapopadajo nekateri ne ravno redki, je konstruirati takšno družbeno kontrolo, kot je kontrola narave, in sicer po vzorcu samoregulirajočih sistemov namensko racionalnega delovanja ter adaptivnega obnašanja, čeprav ne moremo mimo opozoritve na ekološko katastrofo, ki vedno bolj karakterizira tehnološko ekspanzijo v nedvoumno oceno. Naslov pričujočega razmišljanja se neposredno izteka tudi v to problematiko, ki pa naj (čeprav nenehno prisotna) zaenkrat ostane zunaj zastavljene naloge.

Institucije tehnološke družbe kreirajo svoj tehnološki svet pač po projekciji svojega programiranja (glej tezo o narcizmu!), in „zunaj“ te civilizacije so možni samo še rezervati, ki služijo tudi za turistična potovanja. Programirano obnašanje („etika tehnološke družbe“, da ostanemo razumljivi filozofom) umirja svetovno stihijo v programirane kanale. Tehnološka družba ima vedno večje možnosti pomiriti to svetovno neurje v uniformno preglednost in racionalnost družbenih odnosov, vendar ostaja vprašanje, za kakšno ceno okusa. Leto 1968 v Evropi in približno 8 let nenehnih nemirov postavlja ostro pod vprašaj tako ureditev družbe, ki skozi tehnično obvladljivost omogoča optimalno politično stabilizacijo. Stopnja družbenega obilja se je do sedaj stalno kazala premoso-razmerna s stopnjo nasilja takih družb „(družb obilja“), in preobrat znotraj teh istih družb lahko pomeni negacijo njihovih predpostavk in konsekvenc hkrati. Zlasti mladi ljudje, programirani v hierarhijo družbene podrejenosti odbijajo imperative tehnološke družbe s tehnološko družbo vred, in tu se odpira začetek heterogenosti, svojskosti življenja: izmik izpod tehnološke kontrole sodobnega militaristično-ekonomskega totalitarizma, zavračanje site sužnosti, „egipčanskih mesnih loncev“ (Karl Marx).

Tehnološka mreža — katere najbolj eklakanten reprezentant je vojno-birokratski aparat, vpenja v vozle svojega karakterja posameznika, vendar človeka nasploh, kot zamenljivo sponko; žrtve znanstvenega napredka so za znanost neobhodne, kajti znanost sama se je konstituirala kot neobhodna. Začetek novoveške ekspanzije (znanosti) — belo odkritje Amerike, nastanek ZDA — porodi dvom v vero in vero v razum: znanost kot inkarnacija uma prevzame vlogo in pomen religiozne zavesti ter se prezentira svetu kot Mesija modernega sveta, ki je sam od tega istega Mesije poznanstven. Znanost opravičuje svoj imperializem z reševanjem

Izgon.

Roboti mehanične civilizacije so prišli pregnat ljudi iz njihovih domov. Uprli so se jim, ti ljudje, s svojimi telesi... in ostali... sredi že pol porušene vasi.

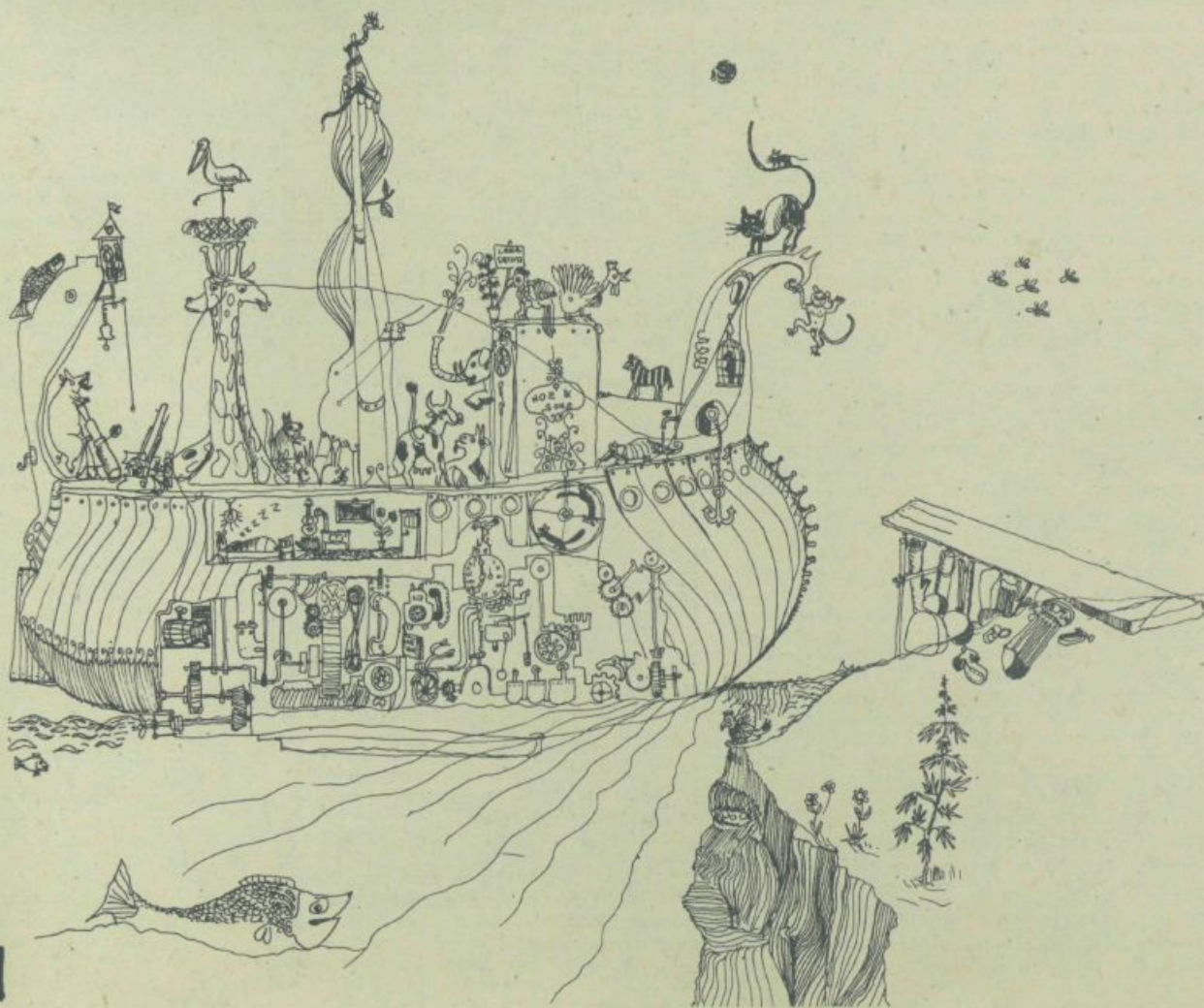
Foto: Wilna Hellnga

svojih lastnih „problemov /napak“: tako se upravičuje.

Popolnoma jasno je, da ni možno niti teoretično, seveda še manj pa praktično odpraviti tehnološko družbo kot nečloveško družbo, kajti te opredelitve nastajajo v konkretni življenjski skušnji, ki pa je spremenljiva kot opredelitev sama. Konec koncev nam niti ne gre za opredelitve, ki bi hotele v svoji strogi definitivnosti osvetliti predmet naših analiz.

Zgornji fragmentarni zapis naj bo le skica za razmišljanje: to je njegov namen.

Na Brodu, 4. VI. 73
F. Adam — J. Sterle

KRITIKA POLITIČNE EKOLOGIJE

Ekologija kot znanstvena veda je stara skoraj natanko stoletje. Izraz „ekologija“ je prvi uporabil nemški biolog Ernst Haeckel l. 1868 v svoji Naravni zgodovini stvarjenja (Natural History of Creation), kjer je predlagal, da bi tako poimenovali posebno vejo zoologije, in sicer tisto, ki bi proučevala celoto odnosov med živalsko vrsto in njenim anorganskim oziroma organskim okoljem. Če imamo pred očmi stopnjo razvoja, na kateri je ekologija danes, se nam zazdi Haecklovo pojmovanje te vede razmeroma ozko in netočno; netočno zato, ker je postavil živalske vrste nad rastlinske in makroorganizme nad mikroorganizme. Z odkritjem ekosistemov so postali njegovi nazori zastareli, namesto tega pa je stopil v ospredje pojem ravnotežja in medsebojne pogojenosti vseh prebivalcev ekosistema. Ekologija se je seveda razvijala v tej smeri in je postala v razmeroma kratkem času zelo obsežna in zapletena znanost; od tistega trenutka, ko je vključila v svoje raziskave tudi posebno živalsko vrsto – človeka, pa je postala tudi znanost polna nasprotij. Na ta način si je sicer zagotovila ogromno publiciteto, vendar pa je istočasno zabredla v krizo, v kateri postajata vprašljivi tako njena znanstvena neoporečnost kakor tudi metodologija. Izhoda iz te krize zaenkrat še ni videti.

Ekologija človeka je hibridna znanost, saj se pri svojem delu poslužuje kategorij in metod naravnih in družbenih znanosti, kar pa niti malo ne pripomore k teoretičnemu reševanju zapletov, do katerih prihaja zaradi te dvostranosti. Ekologija človeka si prizadeva, da bi spravila pod svoje okrilje čedalje večje število drugih ved in jih uskladila s cilji svojih raziskav. Te tendence ekologije ne opravičujeje z znanstvenega stališča, pač pa tako, da poudarja nujnost čim hitrejšega reševanja zastavljenih problemov, ne glede na način ali sredstva. Pod pritiskom javnosti postajajo ekološke ugotovitve v zadnjih letih čedalje bolj prognoistične. Dokler je ekologija veljala le za eno izmed področij biologije, je bila ta „futurološka deformacija“ zanjo povsem tuj pojem. Sedaj pa pričena zagovarjati popolno in nesporno vrednost svojih prognoz, kar pa ji kot znanosti samo škodi. Dalj kot posega s svojimi ugotovitvami v prihodnost, manj se je zanašati na znanstvenost teh ugotovitev.

Ker ne more nihče jamčiti točnosti ogromnega števila podatkov in dognanj vseh mogočih znanosti, na katerih gradijo ekološke hipoteze, se

mora ekologija omejiti zgolj na uporabne sinteze zbrane gradiva, posledica tega pa je splošna metodološka zmeda. Paul in Anne Ehrlich, avtorja enega izmed najbolj znanih ekoloških priročnikov z naslovom Prebivalstvo, Viri, Okolje (Population, Resources, Environment), sta se pri pisanju oprla na dognanja naslednjih znanstvenih panog: statistika, teorija sistemov, kibernetika, teorija iger in prognoziranja, termodinamika, biokemija, biologija, oceanografija, mineralogija, meteorologija, genetika, fiziologija, medicina, epidemiologija, toksikologija, agronomija, urbanizem, demografija, različne vrste tehnologij, teorije o družbi, sociologija in ekonomija. Seznam pa niti ni popoln.

Težko je opisati metodološko zmedo, ki nastane ob poskusu sintetiziranja dognanj tako različnih znanstvenih panog. Prav v tem leži torej metodološka vprašljivost ekologije.

Osrednja hipoteza

Ekologija, ki je bila še do nedavna znanost, potisnjena nekam na rob, je v nekaj letih postala žarišče polemik. Tega pojava ni moč razložiti samo z učinkom, ki ga je imela na mlado znanost publiciteta. Gre namreč predvsem za osnovno usmerjenost ekologije človeka, namreč usmerjenost v prihodnost, tako da so vse ugotovitve ekologije istočasno prognoistične in hipotetične. Po eni strani se te ugotovitve tičejo nas vseh, saj se nanašajo na obstoj človeštva, po drugi strani pa jih ne more nihče preveriti. To, ali živi današnja ekologija glede prihodnosti v zmoti, bo pokazala prav prihodnost.

Vse ekološke ugotovitve do sedaj lahko strmemo v naslednjo hipotezo: industrializirane družbe povzročajo ekološka protislovja, ki bodo v ne tako oddaljeni prihodnosti pripeljala do splošnega razsula.

Za razliko od prejšnjih teorij o katastrofi, ki nas čaka, zgornja domneva ne izhaja iz enosmernih in enovzročnih dejstev, pač pa uvaja več medsebojno pogojenih faktorjev:

1) Posledica industrializacije je nenadzorovan porast števila svetovnega prebivalstva. Hkrati s tem naraščajo materialne potrebe prebivalstva. Čeprav bi industrijsko proizvodnjo še bolj razširili, obstajajo možnosti zadovoljitve potreb vsega prebivalstva samo v zmanjšanju njegovega števila.

2) Osnova industrijskega procesa so viri energije, ki se v glavnem ne obnovljajo. Sem spadajo fosilna goriva kakor tudi zaloge urana. V določenem času bodo te zaloge izčrpane. Novi viri energije, ki bodo nadomestili stare (tako na primer energija na principu zlitja atomskih jeder), so teoretično že možni, niso pa še praktično uresničljivi.

3) Industrijski proces temelji tudi na porabi mineralnih surovin, zlasti kovin, ki se ravno tako ne obnovljajo. Izkoriščanje teh surovin se stopnjuje tako hitro, da lahko predvidevamo skorajšnjo izrabo nahajališč.

4) Potrebe industrije po vodi so danes že tolikšne, da jih naravni vodni krogotok ne more več zadovoljivo kriti. Industrija posega že po zalozah talne vode, to pa povzroča neizbežne motnje v ciklu izparevanja in padavin, ena izmed posledic pa je tudi sprememba podnebja. Edina možna rešitev tega problema je desaliniranje morske vode, vendar terja ta postopek zaenkrat toliko energije, da bi na ta način samo pospešili proces, omenjen pod točko 2.

5) Naslednji dejavnik, ki tudi ni neomejen, je proizvodnja hrane. Površin obdelovalne zemlje, kakor tudi hektarskega donosa, ni mogoče poljubno večati. Poskusi, da bi dvignili produktivnost kmetijstva nad določeno mejo, povzročajo rušenje ekološkega ravnotežja v naravi – posledica tega je erozija tal, kontaminacija s strupenimi snovmi (škropiva) in zmanjšanje genetične variabilnosti. Tudi proizvodnja hrane iz morja se sooča z ekološkimi omejitvami, vendar druge vrste.

6) Naslednji dejavnik – vendar le eden v sklopu mnogih – je razvpito onesnaževanje Zemlje. Sam izraz „onesnaževanje“ je zgrešen toliko, kolikor predstavlja „čisto“ Zemljo. Na Zemlji namreč nikoli ni bilo „čistega“ okolja; še več: takšno stanje z ekološkega stališča ni niti možno niti zaželeno. Kar je dejansko mišljeno pod pojmom „onesnaževanje“, je rušenje ekoloških sistemov in nepravilno delovanje raznovrstnih metabolizmov med naravo in družbo. Ti pojavi so nenamerni stranski učinek industrijskega procesa. Mnogozvočna povezava sklopa takih stranskih učinkov je skoraj nepredstavljivo zapletena. Zastrupljanje s pesticidi, radioaktivnimi izotopi, detergenti, zdravili, umetnimi gnojili, dodatki v hrani, s svincem, živim srebrom, fluoridi, karcinogeni in številnimi drugimi strupi, je le ena izmed mnogih plati problema. Eno izmed mnogih plati problema predstavlja tudi problem odpadkov, ki jih ni moč reciklirati. Upoštevati moramo še atmosferske spremembe in spremembe v hidrosferi, to se pravi klimatske spremembe (zlasti pojav smoga), zastrupljanje rek, jezer in morij.

7) Znanstvene raziskave naslednjega ekološkega dejavnika so šele na začetku. Za to, kar označujemo z imenom „psihična polucija“, namreč še ni splošno veljavnih in priznanih meril. Sem spadajo: izpostavljenost hrupu in drugim umetnim dražljajem, psihične posledice pregoste naseljenosti v velemestih in ostale oblike stresa.

8) Toplota se sprošča pri vseh tistih procesih, pri katerih prihaja do pretvarjanja snovi v energijo, in prav „termalna polucija“ predstavlja zadnjo kritično mejo. Zakoni termodinamike namreč kažejo, da te meje ni moč preseči brez posledic. Kakšne bi utegnile biti te posledice za Zemljo, še ni povsem jasno.

Osnovna težava pri postavljanju – ali izpodbijanju – ekoloških hipotez je v tem, da procesi, o katerih je govor, ne potekajo zaporedno, pač pa istočasno in v tesni medsebojni vzročno-posledični povezavi. Prav s to težavo se srečujejo tudi vsi poskusi iskanja poti iz ekološke krize. Pogosto, če ne vedno, se namreč dogaja, da uspešno nadzorovanje enega kritičnega pojava omogoči drugemu kritičnemu pojavu, da se izmuzne izpod nadzora. Opraviiti imamo torej z vrsto ciklov, ki se med seboj prepletajo na različne načine. Vsakdo, ki razpravlja o vzrokih današnje krize tako, da jih obravnava posamično, ne vidi pa njihove soodvisnosti, bo nujno zgrešil bistvo problema in se spustil pod nivo sodobne ekološke polemike.

Kljub mnenju, da pelje sodobni proces industrializacije v neizogibno katastrofo, ostajajo v zvezi s to napovedjo še vedno tri vprašanja, na katera nimamo jasnega odgovora. Najprej vprašanje časa: kdaj bo današnja tendenca ekološkega razvoja presegla tisto kritično točko, s katere ne bo več povratka? Ocene se gibljejo v razmaku med nekaj desetletji in nekaj stoletji – od 1990 do dvaindvajsetega stoletja. Glede na to, da je treba pri izdelavi takih ocen upoštevati skoraj neskončno število spremenljivk, se taki razliki ne gre čuditi. (Kritiki Meje rasti, znanega poročila z Massachusetts Institute of Technology, se na primer ne strinjajo z ocenami, ki jih to delo navaja, češ da je matematični model razvoja, kot so ga prikazali oni, vse preveč enostaven, število spremenljivih faktorjev, ki so jih upoštevali, pa vse premajhno.)

Drugo nerešeno vprašanje izhaja iz prvega – ni še namreč jasno, kateri je tisti kritični faktor, ki je v največji meri „odgovoren“ za katastrofo, ki nas čaka. To je npr. sporna točka v polemiki med Barry Dommonerjem in Paulom Ehrlichom. Medtem ko prvi meni, da je kritični faktor moderna industrijska tehnologija, vidi drugi glavnega krivca v prenegli rasti svetovnega prebivalstva. Popolna analiza vseh faktorjev, ki so vpleteni v to, pa bi bila seveda izredno težavna z metodološkega stališča. Polemika med Commnerjem in Ehrlichom ostaja tako nedorečena.

In tretjič – ni še jasno, kaj naj si predstavljamo pod pojmom „katastrofa okolja“ ali „ekološki propad“. O tem, kaj nas čaka v prihodnosti, obstaja vrsta različnih mnenj – takih, ki jih narekuje strah, in takih, ki jih narekuje upanje.

Nekateri ekologi vidijo ekološki propad predvsem v stopnjevanju fizioloških, klimatskih, družbenih in političnih „motenj“, drugi, med njimi Šved Gösta Ehrensvarđ, napovedujejo propad družbenih struktur, ki temelje na industrializaciji. Nekateri gredo celo dalje. Takoimenovani „doomsters“ (angl. doom – obsodba, usoda, pogubljenje, smrt, op. prev.) napovedujejo izumiranje človeka in sploh sesalcev, primatov in vretenčarjev. Ton, v katerem so podane tovrstne ekološke hipoteze, se giblje od blagih opozoril pa do popolne vdanosti v usodo. Osnovni moment, po katerem se te hipoteze razlikujejo, je seveda tudi vprašanje, kako dolgo je moč dovoliti, da proces uničevanja in nenadzorovanega izkoriščanja naravnih bogastev teče naprej –

vprašanje, kdaj bo ta proces dosegel in presegel kritično mejo, ko ne bo več mogoče odpraviti posledic. Pri iskanju odgovora na to vprašanje upošteva strokovna literatura tako analizo vseh elementov procesa kakor tudi časovne parametre. Ker pa niti analiza elementov niti časovni parametri ne morejo biti zapodeni v vseh potankostih, pomeni to, da lahko na to vprašanje dobimo samo hipotetične odgovore.

Še vedno so v manjšini avtorji, kot Ehrensvarđ, ki so prepričani, da se bliža konec industrijske družbe in se že pripravljajo na novo, post-industrijsko družbo, ki si jo predstavljajo precej idilično.

Večina ekologov pa meni, da je dosedanjo škodo še mogoče popraviti. Njihove predloge, kako naj bi to storili, oz. kako naj preprečimo katastrofo, ki jo napovedujejo, bo potrebno kritično preučiti.

Ekološko gibanje

Ekološke domneve o usodi industrijske družbe so prodrele v javnost, vsaj v razvitih kapitalističnih državah, preko sredstev javnega obveščanja. Ekološke polemike so postale last množice, zlasti v anglosaških in skandinavskih državah. Pojavilo se je razsežno, čeprav ne preveč kompaktno gibanje, katerega politični potencial je težko oceniti. Ker je področje ekologije slabo določeno, saj se glede tega razhajajo celo mnenja samih ekologov, daje tudi mišljenje ekoloških skupin vtis zmedenosti in nepreciznosti. Že samo dejstvo, da so principi, ki jih zastopajo, namenjeni široki javnosti, pomeni, da razprava na tem nivoju običajno izgubi precej svoje doslednosti in vsebine. Ekološke probleme obravnava posamično, iztrgane iz celote, pozornost posvečajo posameznim „spektakularnim“ primerom onesnaževanja, posameznim rezultatom ekoloških raziskav pripisujejo popolno veljavnost, itd. „Industrializirana“ publiciteta je torej do neke mere zameglila ekološko problematiko, kot da ta ne bi bila že dovolj zamegljena brez tega. Takšno pomanjkanje jasno izdelanih načel je torej ena glavnih značilnosti ekoloških skupin, ki se sicer aktivno spoprijemajo s problemi, ki jih postavlja prednje ekologija – oziroma bolje rečeno: to, kar je od ekologije še ostalo.

Najmočnejšo izmed teh skupin tvorijo tehnokrati, ki se nahajajo na vseh nivojih državnega aparata in industrije. Prizadevajo si najti kar najhitrejši način za reševanje posameznih problemov. Njihove rešitve so izključno tehnološke narave, v praksi pa jih izvajajo samo takrat, kadar obstaja možnost, da bi neki nerešen ekološki problem povzročil ekonomske ali politične konflikte. Pripadniki tehnokratske skupine se imajo za popolne pragmatike – to pomeni, da so sluge tistega razreda, ki se trenutno nahaja na oblasti. Prave zavesti o ekološki problematiki nimajo. V ekološko gibanje so vključeni samo toliko, kolikor jim to dopuščajo njihovi nadrejeni, in samo tako dolgo, dokler si od svoje udeležbe obetajo korist. Njihovi politični motivi in interesi so v večini primerov na moč očitni. Tak je na primer Rimski klub, ki je sestavljen samo iz direktorjev in tehnokratov.

Precej manj očitna pa je politični značaj druge oblike ekološke zavesti in njene praktične izvedbe. Gre za manjše skupine tim, „prizadetih in odgovornih državljanov“, kot jih imenujejo v ZDA. Ta naziv nedvoumno kaže na razredno ozadje pripadnikov teh skupin. V največji meri gre za pripadnike srednjega razreda, precej pa je tudi drobne buržoazije. Njihovi cilji so v splošnem skromni. Borijo se za ohranjanje pokrajine in dreves, v šolah organizirajo akcije čiščenja obal in rekreacijskih področij. Bojkotirajo izdelke, spravljene v embalaži, ki se ne razkrajajo pod vplivom atmosferilij. Skromnost teh projektov pa zavaja. V resnici skrivajo namreč te skupine v sebi precejšnjo moč. Samo nekoliko drugačen cilj potrebujejo, in že se povečajo, njihova moč pa se prične sproščati. Tedaj lahko preprečijo gradnjo letališč ali rafinerij nafte, lahko dosežejo, da polože kable z visoko napetostjo pod zemljo ali da se avtocesta izogne njihovemu mestu. Toda celo tako pomembni dosežki pomenijo samo začasno mejo njihove moči. Če se bodo domneve ekologov pričele vsaj delno uresničevati, bodo te skupine postale najvplivnejši politični dejavniki, ki ga posledje ne bo več moč spregledati. Zahteve, ki jih zastopajo skupine „odgovornih državljanov“, so upravičene, njihove akcije pa so usmerjene proti takšnim ciljem, ki jim ni moč pripisati političnega pomena. Prav to dvojje lahko pomeni idealno kritje za demagoge in zainteresirane „tretje stranke“.

Se enkrat naj poudarimo, da ne gre zanemarjati dejstva, da utegnejo prav tovrstne skupine, kljub trenutni omejenosti zastavljenih programov, v prihodnosti preiti v pravo množično gibanje. Končno je tu še ena vrsta ekoloških skupin. Predstavniki tim, „eco-freaks“ se smatrajo za jedro ekološkega gibanja, čeprav igrajo v resnici le malo pomembno vlogo. Značilnost teh skupin – večinoma so se odcepile od ameriških protestnih gibanj – je sistematičen beg iz mest in proč od civilizacije. Žive v skupnostih ruralnega tipa, hrano pridelujejo sami in skušajo najti rešitve v „naravnem“ življenju. Njihov razredni izvor je enak kot pri hippijih šestdesetih let – prihajajo iz srednjih razredov, zastopane pa so tudi nekatere obrobne skupine. Ideološko se nagibajo k sektarianizmu in obskurizmu.

V splošnem torej lahko zaključimo, da je za ekološko gibanje – morda bi morali reči „gibanja“ – značilen izredno zmeden in zapleten preplet znanstvenih vidikov ekologije in cele vrste političnih interesov in motivov. Slednji so lahko bodisi očitni ali pa zamaskirani. Pri vsem tem obstaja še vrsta družbeno psiholoških momentov, ki pa jih je težko dokazati. To so: upanje na spreobrnitev in zveličanje, veselje ob razkroju, občutek krivde in vdanost v usodo, eskapizem in sovraštvo do civilizacije.

V teh okoliščinah torej ni nič nenavadnega, da evropska levica ne sodeluje v ekološkem gibanju. Res je sicer, da je v svoj program boja proti kapitalizmu vključila določene teme s področja problematike okolja, res pa je tudi da obstaja glede osnovnih principov sodobne ekologije še naprej skeptična; prav zato ne navezuje stikov s skupinami, ki so usmerjene izključno v reševanje ekoloških problemov. Namesto tega si je levica zadala drugačno nalogo – ekološko problematiko obravnava s stališča ideološke kritike. Namen levice je potemtakem razjasniti in odpraviti brez števila mistifikacij, ki so značilne za današnjo ekološko misel.

...nem zapoša...
...omogoča, da den...
...devinski računov...
...lanih hranjivih vlog...
...v proizvodna organ...
...druženega dela s v...
...tem obveznic in t...
...raje pri gosp...
...Annet...

...menov...
...stavo...
...hromiti življenj...
...ne mehanizme v...
...kakor črna lahka...
...to ne samo na us...
...olitičnem podp...
...vsem na...

...ce...
...ah gnoj...
...bujejo trga...
...roki za pomanj...
...i drugačni, na oba...
...oju bi rabili tak...
...kone umetnih v...
...reba že v v...

...ah pa bo...
...aj prihodnost...
...hitreje kot s...
...prirastek preb...
...statističnem o...
...5 dosegeti vr...
...bo polagor...
...oet...

...jugosov...
...živilorejskih iz...
...na 1972 smo izvozili za...
...milijonov dolarjev živega...
...veda, lani za 10 milijon...
...za leto pa izvoz živega gov...
...da ni predviden. Vrednost...
...voza mesa v Italijo se zn...
...v letu 1972 87...
...rjev, lani se...
...milijonov...

...o poučenih ki...
...da mu bo to s...
...dpora vsaj delno olajš...
...jska, ki je baje v celoti...
...jegovi strani. Vojska je...
...klicjo z dne 26. februarja o...
...gla, da je cesar napoved...
...stvarne reforme, ki naj...
...tavi zagotovile demok...
...strukture...

...organih in...
...janja. Novi dele...
...ni pa zahteva deleg...
...vljene u predstav...
...delov delavnega p...
...vseh sodržinskih s...
...aterum so mi...
...v tem nas...